

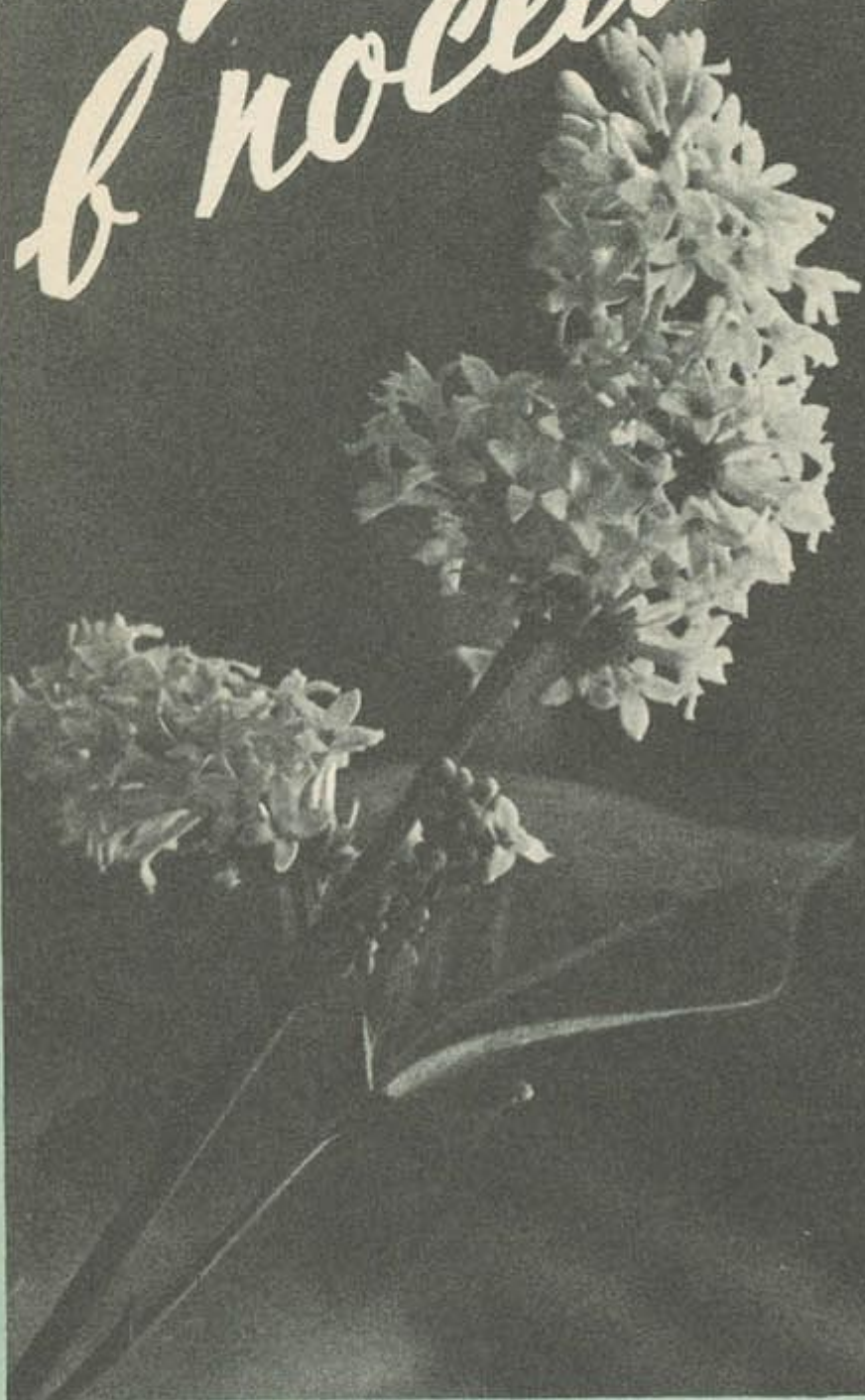
**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№6 ЧЭРВЕНЬ 1962

+ прыл.

Где-то в поселке

Ветки сирени стучат мне в окошко,
Долго уснуть не дают.
Где-то в поселке играет гармошка,
Девушки песни поют.
Песни поют, песни поют,
Девушки песни поют.

Майская зорька на небе алеет,
Сосны обнявшись стоят.
Может быть, там по тенистым аллеям,
Ходит подружка моя.
Ходит подружка, ходит подружка,
Ходит подружка моя.

Серпик луны серебрит ей дорогу,
Ноги полощет роса.
Чем я ее огорчил, недотрогу,
Что не по сердцу сказал.
Что не по сердцу, что не по сердцу,
Что не по сердцу сказал.

Ветки сирени стучат мне в окошко,
Спать до утра не дают.
Где-то в поселке играет гармошка,
Девушки песни поют.
Песни поют, песни поют,
Девушки песни поют.

Слова К. Глейхенгауса

Музыка В. Оловникова

Andante

1. Вет-ки си-ре-ни сту-чат мне во-окош-ко, дол-го ус-нуть не да-ют. Где-то в по-се-л-ке и-
-гра-ет гар-мош-ка, де-вуш-ки пес-ни по-ют. Пес-ни по-ют,
пес-ни по-ют, де-вуш-ки пе-сни по-ют // -ют.

1. 2. 3. 4. *morendo*

На першай старонцы вкладки—
зваршчыца Любоў Чарненка,
якая працуе на будаўніцтве
Полацкага нафтаперапрацоў-
чага завода. Чытайце нарыс на
12 старонцы часопіса.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАНИЯ ТРЫЦЦАЦЬ ВОСЬМЫ

№ 6

ЧЭРВЕНЬ, 1962

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
имени
В. И. ЛЕНИНА
1962 г.

19881

Перадавая даярка калгаса «Авангард»
Асіповіцкага раёна камсамолка Галіна
Жук.
Фота Г. Усламава.

СПРАВА КОЖНАГА СУМЛЕННАГА ПРАЦАЎНІКА

У СЯГО сем месяцаў прайшло з таго часу, як скончыў сваю работу XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Мільёны працаўнікоў краіны адразу ж гарача ўзяліся за ажыццяўленне яго рашэнняў. Кожны дзень, кожную гадзіну ў нашай неабсяжнай краіне ўступаюць у строй дзеючых новых заводаў, домны, цэхі, паспяхова асвойваецца касмічная прастора, будуецца новыя жылыя дамы, клубы, бальніцы, школы.

— Усё для чалавека!

Гэтым гуманным словам падначалены ўсе нашы здзяйсненні, усе намаганні.

— Савецкі чалавек, для цябе ўсё лепшае, што ствараюць здольныя працавітыя рукі твае і ясны розум! Ты — гаспадар свайго ўласнага лёсу, свайго асабістага шчасця. Ты — уладар вялікіх багаццяў краіны. Не шкадуі сваіх сіл, рабі сваё

жыццё і жыццё ўсіх савецкіх людзей прыгожым і шчаслівым!

XXII з'ездам партыі пастаўлена вялікая і ясная мэта — за дваццаць год пабудаваць эканамічную базу камунізма. І нам, і нашым дзецям дзевядзеца жыць у гэтым самым светлым, самым цудоўным грамадстве на зямлі. Але камунізм сам сабою не зваліцца з неба. За яго патрэбна змагацца ўсімі сіламі, усім сэрцам, усёй душой. І сёння мы павінны задаць сабе пытанне — а што кожны з нас робіць для выканання грандыёзных планаў камуністычнага будаўніцтва?

На гэта пытанне рабочыя многіх фабрык і заводаў адкажуць: «Мы перавыконваем намечаныя планы». Іх падтрымаюць перадавыя людзі калгасных палеткаў. Маладая даярка малочна-таварнай фермы гомельскага конзавода № 59 Марыя Сухавей можа адказаць, што ад кожнай каровы сваёй

групы за чатыры месяцы яна надаіла па 1808 кг малака. Камсамольцы і моладзь Віцебскай вобласці сёлета выгадуюць каля 200 тыс. свіней, 1739 тыс. галоў птушкі, 49 тыс. трусаў і 63 600 цялят. І свінарка калгаса імя Чапаева Буда-Кашалёўскага раёна Ніна Пагодзіна можа ганарыцца сваімі справамі. Яна прынесла на ферму камсамольскі запал, непрымірымасць да недахопаў, любоў да працы, а галоўнае — шчырае жаданне дапамагчы калгасу вывесці ферму ў перадавыя. Ніна ўвесь час вучылася ў старэйшых таварышаў. А вопытным свінаводам Раману Карпачову, Ульяне Хамячэнка, Еўдакіі Шарыкавай было чым падзяліцца з ёю. Ніна не толькі добрая працаўніца. З 1958 года яна студэнтка-завочніца заатэхнічнага факультэта Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. Дзяўчына не палохаецца цяжкасцей, яна ўмела спалучае працу на ферме з вучобай. З году ў год ферма дабіваецца новых поспехаў. І ў тым, што летась свінаводы атрымалі па 46 цэнтнераў свініны на сто гектараў ворных зямель, ёсць заслуга і Ніны Пагодзінай. Прымаючы пад увагу працоўныя поспехі дзяўчыны, партыйная арганізацыя прыняла яе ў свае рады. Разам з усімі Ніна актыўна будзе камуністычнае грамадства — наша светлае заўтра.

Чытачы знойдуць у гэтым нумары часопіса нарыс пра дэпутата райсавета, парторга і агранома калгаса на Тураўшчыне з такой цудоўнай назвай — «Новае жыццё». За гэтае новае жыццё разам з іншымі змагаецца і аграном Марыя Сцяпанавіч Ісаева.

З ростам калгаснага багацця расце і дабрабыт калгаснікаў. Не ў крыўдзе тут і тыя, хто па старасці не можа больш працаваць. 285 чалавек атрымліваюць пенсію. Калгаснікі сельгасарцелі ўпершыню сёлета атрымліваюць аплачаны адпачынак.

На фабрыках і заводах рэспублікі ідзе напружаная праца па выкананню рашэнняў XXII з'езда КПСС. І на машынабудаўнічых заводах і на прадпрыемствах лёгкай прамысловасці ў працаўнікоў адны клопаты, адны імкненні — выканаць планы чацвёртага года сямігодкі.

Асаблівы, незвычайны гэты год. Сакавіцкі Пленум ЦК КПСС прыняў пастанову па перабудове кіравання сельскай гаспадаркай. Па ўсёй краіне створаны тэрытарыяльныя вытворчыя калгасна-саўгасныя ўпраўленні, у якія ўвайшло шмат ініцыятыўных людзей.

Барацьба за круты ўздым сельскай гаспадаркі стала спра-

вай не толькі саміх калгаснікаў, але і ўсяго народа. Як і заўсёды, на дапамогу працаўнікам вёскі прыйшлі рабочыя фабрык і заводаў. Калектывы гомсельмашаўцаў, віцебскія станкабудаўнікі, мінскія трактаразаводцы — усе імкнуцца датэрмінова выканаць заказы вёскі на сельскагаспадарчыя машыны. Сіламі рабочых у сельгасарцелях наладжваецца работа майстэрняў па рамонту інвентару, механізуюцца найбольш працаёмкія працэсы ў жывёлагадоўлі. Рабочыя дапамагаюць калгасам у падрыхтоўцы спецыялістаў. Вось, напрыклад, гродзенскі завод «Аўтазапчастка» навучае газаварачным і такарным работам калгаснікаў падшэфнага калгаса, дапамагае яму механізаваць падвозку кармоў на свінаферму.

Усё шырэй уступаюць у саборніцтва за камуністычную працу калектывы і асобныя працаўнікі. На палях рэспублікі ідзе настойлівая барацьба за высокі ўраджай. У ёй прымаюць актыўны ўдзел і нашы слаўныя калгасніцы. Сёлета калгасы і саўгасы намнога больш, чым у мінулыя гады, высаваюць кукурузы, цукровых буракоў і бабовых культур. Усе гэтыя культуры патрабуюць да сябе вялікай увагі. Дамагчыся добрага ўраджаю калгасам і саўгасам дапамогуць працавітыя жаночыя рукі. Настае гарачы час праполачных работ. Своечасовая праполка і падкормка раслін адыгрываюць вялікую ролю. Пра гэта памятаюць і ведаюць працавітыя жанчыны. Ведаюць аб гэтым і старшыні калгасаў, але не ўсюды ствараюць умовы жанчынам для працы. Усё яшчэ няма або не хапае ў калгасах і саўгасах дзіцячых садоў і ясляў. Тут павінны прыйсці на дапамогу жансаветы. Іх кроўная справа паклапаціцца аб стварэнні сезонных ясляў у кожнай брыгадзе. А ці ёсць такія магчымасці? Думаецца, што пры жаданні праўленні калгасаў і жанчыны-актывісткі змогуць знайсці іх. Тады і дзеці будуць дагледжаны, і маці спакойныя выйдучы на працу.

Выкананне вялікіх планаў партыі па ўзняццю сельскай гаспадаркі — справа кожнага сумленнага працаўніка. Мы спадзяёмся, што жанчыны калгаснай вёскі будуць ісці ў першых радах барацьбы за камунізм.

Многа розных спраў у савецкіх людзей. Але самая неадкладная з іх — барацьба за мір. Пад мірным небам хочам мы будаваць камунізм, гадаваць і выхоўваць сваіх дзяцей. І мы зробім усё, каб неба над намі было чыстае, а сон нашых людзей спакойны. Працай сваёй уздымем магутнасць Савецкай краіны — носьбіта міру на зямлі. Няхай живе мір ва ўсім свеце!

Адна з лепшых правадніц Віцебскага рэзерву ўдарніца камуністычнай працы камсамолка Галіна Ганчарова.

Фота П. Азарчанкі.

ГОРАЧА цяпер на Палессі. Пазалочанае сонцам калоссе шэпча аб нечым сваім, не стамляючыся бяжыць да Дняпра Прыпяць, свежай зелянінай пахнуць лугі.

На краі старажытнага горада Турава раскінуліся палі калгаса «Новае жыццё». Плошча пад імі вялікая — 1160 гектараў.

І калі свеціць сонца, і калі сыпле дожджык, і калі гуляе на прасторах вечер — заўсёды, у любое надвор'е, сустрэнецца вы на калгасным полі агранома — невысокую жанчыну са светлымі валасамі. Сонца і сівізна пабялілі яе галаву, але голас па-ранейшаму звонкі і чуецца здалёку:

— Добры лён расце сёлета, Мірон Якаўлевіч. Тысяч трыста прыбытку дасць, як мяркуеш?

Мірон Якаўлевіч Бялко — старшыня калгаса — крочыць побач.

— Так, напэўна. Недарма

Марыя Сцяпанаўна Ісаева.
Фота Г. Круглова.

— Трэба абавязкова напісаць пра яе, даўно заслужыла. Колькі год запар аддае яна людзям усё — вопыт, веды, цяпло свайго сэрца...

Так, і цяпло сэрца...

— Дапамажы, Сцяпанаўна, замучыла хвароба праклятая, не дае спакою, — прыйшоў да дэпутата раённага Савета Марыі Сцяпанаўны Уладзімір Яфімавіч Багай, трактарыст калгаса.

Марыя Сцяпанаўна не запісвала яго прозвішча ў настольны календар: яе памяць добра ўтрымлівае любую просьбу, нібы ўсе гэтыя просьбы — яе асабістыя.

І праз некалькі дзён, прыйшоўшы ў дом Уладзіміра Яфімавіча, яна са шчырай радасцю паведаміла калгасніку:

— Паедзеш на Рыжскае ўзбярэжжа, Уладзімір Яфімавіч, падлечышся і ўсё будзе добра.

І вось так да кожнага чалавека — чулая, ласкавая, клапацілівая.

Але быў у калгасе і іншы

Дэпутат, парторг, аграном

спрачаліся мы з табой вясною, памятаеш?

Уласна кажучы, вялікай спрэчкі і не было. Старшыні хутка прыйшлося згадзіцца з аграномам. Марыя Сцяпанаўна пераканала яго тады, што неабходна як мага больш старанна правесці хімічную апрацоўку пасеваў — лён любіць добры догляд. Ды і вельмі ўжо відавочны быў вопыт мінулых гадоў. За тры гады, на працягу якіх вялася хімічная апрацоўка льну, ураджайнасць яго ўзрасла ў два разы. Трыста тысяч — ледзь не палова ўсяго прыбытку гаспадаркі — атрымана летась ад аднаго толькі «беларускага шоўку».

Вось і зараз на 112 гектарах расце лён — асноўная для калгаса культура.

На Тураўшчыне добра ведаюць парторга калгаса «Новае жыццё» — пяцідзесяцігадовую Марыю Сцяпанаўну Ісаеву, якой да ўсяго ёсць справа.

Сустрэўся я з ёю ў полі. Садзілася сонца, даўно закончыўся рабочы дзень, але ніхто не спяшаўся ісці дадому. Ганна Правіла, брыгадзір агароднай брыгады, калгаснікі Іван Мотак, Гаўрыла Жыткавец і з дзесятка іншых гутарылі з Марыяй Сцяпанаўнай.

— Зноў адстаюць суседзі, — пачуў я жаночы голас.

— І не дзіва. Каб пасеялі яны больш льну, то і саборнічаць было б з імі не так проста.

Вось ужо некалькі год саборнічаюць два калгасы — «Новае жыццё» і імя Калініна. Нялёгка суседзям угнацца за «Новым жыццём». Але Марыя Сцяпанаўна перасцерагае:

— А раптам возьмуць ды і апярэдняць яны нас?

— З вамі, Марыя Сцяпанаўна, яны нас нават не дагоняць, — весела жартуе Ганна Правіла, і ўсе дружна смяюцца, упэўненыя, што гэта сапраўды так.

А восем год назад, калі Марыя Сцяпанаўна Ісаева пачала працаваць у калгасе, зусім іншыя былі і людзі, і гаспадарка...

Восем год... Яны прайшлі як быццам непрыкметна, але пакінулі след у жыцці Марыі Сцяпанаўны.

Вераснёўскі Пленум ЦК КПСС 1953 года. Сельскагаспадарчыя аддзелы ў райкомах партыі ліквідаваны. Загадчыца аддзела Марыя Сцяпанаўна Ісаева вырашыла ехаць у калгас. Накіравалі яе ў Тураўскі раён.

Не ведалі яе тут зусім, і многія спачатку коса пазіралі.

— Пабудзе месяц, другі і вернецца назад, нямала іх сюды прыезджала, — хадзілі размовы.

Але Марыя Сцяпанаўна прыехала назаўсёды. Аграном яна вопытная, умела ўзялася за гаспадарку.

Траваполле тады ўладарыла ў краіне, але, прыехаўшы ў Тураў, Марыя Сцяпанаўна самавольна скараціла пасевы траў. Яшчэ калі вучылася ў тэхнікуме, зразумела, як перашкаджае гаспадарцы засілле траў. Толькі дзевяць працэнтаў пасяўной плошчы засталася пад канюшынай, затое павялічыліся пасевы льну, збожжавых, а з 1956 года і пасевы кукурузы. Толькі такі шлях развіцця гаспадаркі лічыла Марыя Сцяпанаўна правільным. І вось вынікі. Мінула чатыры гады. Калгас пачаў выходзіць у перадавыя. На грудзях парторга з'явілася ўзнагарода — ордэн «Знак Пашаны».

Але самай вялікай узнагародай былі для Марыі Сцяпанаўны прызнанне і любоў калгаснікаў. Успамінаюцца словы Мірона Якаўлевіча, старшыні:

выпадак, калі Марыя Сцяпанаўна абышлася з чалавекам строга, без усякага жалю. Працаваў тут Іван Гаршкалеб. Праўленне паслала яго вучыцца ў інстытут, каб чалавек навучыўся добрай справе, каб дапамог калгасу стаць яшчэ багацей. Але пасля вучобы Гаршкалеб ашукаў усіх — парторга, таварышаў, дзяржаву. Ён украў паўтоны калгаснага зерня, прысвоіў сабе. Марыя Сцяпанаўна дабілася, што раскрадальніка знялі з пасады брыгадзіра і сурова пакаралі.

Сакавіцкі Пленум ЦК КПСС даў калгасу новы курс на развіццё гаспадаркі. Прыбавілася клопатаў і ў агранома. Была перагледжана структура пасяўных плошчаў. Больш 20 працэнтаў з іх аддадзены кукурузе, з'явіліся на палях бабовыя, пасеяны цукровыя буракі.

Зараз цяжка пазнаць у гэтым заможным з вялікімі прыбыткамі калгасе тую гаспадарку, якую прыняла 8 год назад Марыя Сцяпанаўна. Вытворчасць мяса ўзрасла ў чатыры разы. Калгас атрымлівае са 100 гектараў ворыва 88 цэнтнераў мяса! Пагалоўе калгаснага статка павялічылася ўдвая. 319 цэнтнераў малака на 100 гектараў

сельскагаспадарчых угоддзяў дае калгас «Новае жыццё».

Вось ужо каторы год трымае калгас першынство ў раёне па вытворчасці мяса, па надоях малака, настрыву воўны, колькасці яек. І, вядома, ва ўсіх гэтых дасягненнях велізарная роля належыць Марыі Сцяпанаўне Ісаевай — парторгу і агра-ному.

Разраслася і партыйная арганізацыя. 40 членаў партыі зараз у калгасе — моцнае і актыўнае ядро калектыву.

...Рана працягваюцца ў Тураве, летні дзень поўны клопатаў. Марыя Сцяпанаўна дае заданні хлебаробам, гутарыць з брыгадзірамі. Аказваецца, і сёлета ад продажу льну гаспадарка атрымае многа грошай. Задаволена і сама Марыя Сцяпанаўна, і брыгадзіры, і ўжо, безумоўна, задаволены будучы і калгаснікі.

А ў разгары рабочага дня парторг абавязкова пабывае ў кожнай брыгадзе.

Пад вечар іншыя клопаты. Да парторга звяртаюцца калгаснікі. У аднаго старога нейкая недарэчнасць з пенсіяй. Марыя Сцяпанаўна тут жа прапануе:

— Давай, бухгалтар, правярый, у чым справа.

І калі ўсё ўладжана, Марыя Сцяпанаўна папярэджвае:

— 285 калгаснікаў атрымліваюць пенсію, каб ні ў аднаго больш не ўзнікала такіх недарэчнасцей.

З рознымі пытаннямі ідуць да яе людзі.

— Час мне ў адпачынак ісці, Марыя Сцяпанаўна, як бы гэта аформіць?

І Марыя Сцяпанаўна дапамагае «аформіць». Упершыню сёлета калгаснікі атрымліваюць платны адпачынак.

Затым з'яўляецца дырэктар калгаснай школы са сваімі трывогамі:

— Як у гэтым годзе з рамонтам, Марыя Сцяпанаўна, можа зноў пафарбуем будынак?..

Позна канчаецца рабочы дзень агранома, парторга, дэпутата... Стомленая Марыя Сцяпанаўна вяртаецца дадому, каб заўтра зноў, ледзь золак, выйсці ў поле, да людзей...

... Багаты ўраджай спее на калгасных палетках. І ў кожным яго каласку, у кожным зярнятку ёсць праца і Марыі Сцяпанаўны Ісаевай.

Герман КРУГЛОЎ.

ЗНАЁМЦЕСЯ — ТЭХНОЛАГ

З Ей, Зояй Піліпаўнай, мы сустрэліся ў цэху. Яна даказвала майстру ўчастка правільнасць складзенай ёю карты раскрою.

— Міхаіл Маркавіч, — гарачылася тэхнолаг, — вядома, рэзчыку лягчэй разрэзаць ліст у адным напрамку. Але ж трэба эканоміць метал!

Эканомія металу — галоўны клопат тэхнолага. Рэзчыкі часам скардзяцца: ім даводзіцца па некалькі разоў паварочваць ліст металу, разразаць яго не толькі ўдоўж, але і ўпоперак. Затое яны баюцца: усё меней і меней застаецца адходаў.

Гэта радуе ўсіх, асабліва цяпер, пасля XXII з'езда КПСС, калі да кожнага прадпрыемства прад'яўляюцца патрабаванні значна большыя, чым раней, бо дзесяткі звышпланавых машын, станкоў, выпушчаных заводамі, — крок да хутэйшага стварэння тэхнічнай базы камунізма.

Прэсавы — адзін з асноўных цэхаў Мінскага аўтамабільнага завода. Тут робяць нарыхтоўкі дэталей. Працэс на першы погляд не складаны, а на самай справе вельмі працаёмкі.

У цэх паступаюць лісты сталі розных профіляў і габарытаў. Як з іх выкраіць дэталі, каб адходаў было як найменш? Рэзчыкі на кожны размер ліста маюць карту раскрою. А чэрціць гэтыя карты тэхнолаг Зоя Піліпаўна Левісон. Вось пра яе і хочацца расказаць у часопісе.

Зоя Піліпаўна ўжо не маладая, яе залацістыя валасы пасерабрыла сівізна — сляды клопатаў, хваляванняў. Яе жыццё — гэта жыццё людзей старэйшага пакалення, якія на сваіх плячах вынеслі ўвесь цяжар разрухі і голаду першых гадоў жыцця Савецкай рэспублікі, змагаліся за датэрміновае выкананне першых пяцігодак. Яна з тых, хто па закліку партыі ішоў вучыцца, авалодваў ведамі, бо тады вельмі патрэбны былі спецыялісты.

З 1930 года Зоя Піліпаўна працуе тэхнолагам. Спачатку на маскоўскіх заводах — карбюратарным і аўтамабільным. Затым у Шадрынску, куды эвакуіравалі завод у час Вялікай Айчыннай вайны. Разам з рабочымі, якія прастойвалі па дзве-тры змены ля станкоў, у той час працавала і Зоя Піліпаўна.

У Мінск прыехала 16 гадоў назад. Бачыла знявечаны, паранены горад, радавалася першым пабудаваным дамам, фабрыкам і заводам. Хутка рос першынец беларускага аўтамабілебудаўніцтва. На яе вачах быў зроблен першы самазвал, на яе вачах сышоў з канвеера і стотысячны волат з зубрам на радыятары. Тут, на Мінскім аўтамабільным, Зоя Піліпаўна ўступіла ў члены КПСС.

Мінск, калісьці такі далёкі беларускі горад, стаў родны і мілы.

— Усёй душой я палюбіла яго, — гаворыць Зоя Піліпаўна, і вочы яе свецяцца шчырай радасцю.

Робота тэхнолага на першы погляд непрямая, але вельмі патрэбная заводу.

Зоя Піліпаўна Левісон за работай.

Фота П. Нікіціна.

— Мусіць, кожная жанчына ведае, як кроіцца сукенка? Перш чым кроіць, трэба раскласці выкрайку на тканіне так, каб хапіла яе і на рукавы, і на пояс, словам, каб выйшла сукенка. Праўда? — усміхаецца Зоя Піліпаўна. — Дык вось, я і працую «канструктарам-мадэльерам».

І яна вельмі проста растлумачвае самае складанае пытанне.

— Пачынае краўчыха мудрагеліць, што пашыць з астатняга? — так і я, — усё шукаю, на што можна было б скарыстаць абрэзкі металу, якую дэталі падкроіць. Часам мудруеш-мудруеш ды што-небудзь і «адкрыеш».

Такіх адкрыццяў нямала было ў Зоі Піліпаўны. Вось адно з іх. Засцерагальны дыск задняга тормазу мае форму літары «С» або паўмесеца. Раней яго раскрывалі, размяшчаючы адзін за другім; ад кожнага дыска заставаўся вялікі адход — паўкруг.

— Штосьці трэба рабіць, — думала Зоя Піліпаўна і нарэшце знайшла іншы варыянт раскрою засцерагальнага дыска задняга моста. Пачала размяшчаць дэталі не адна за адной, а насустрач адна другой. Захоўваўся цэлы кружок. Ён якраз падышоў пад накрывку ступіцы пярэдняга кола.

Так паявілася рацыяналізатарская прапанова, укараненне якой эканоміла 19 тон металу за год і павысіла прадукцыйнасць працы ў два разы.

І цяпер Зоя Піліпаўна ўвесь час думае над выкарыстаннем адходаў. Іншы раз з ёй не згаджаюцца рэзчыкі, але яна ўмее іх пераканаць у правільнасці складзенай карты раскрою.

І ў тым, што калектыву ўчастка нарыхтовак працуе добра, ёсць заслуга і Зоі Піліпаўны, хоць яна пра гэта гаворыць не любіць. Затое з прыемнасцю расказвае пра лепшых рэзчыц:

— Оля Пісарчык, імя якой занесена ў заводскую Кнігу гонару, працуе 16 гадоў. Ёй адной з першых прысвоена званне ўдарніцы камуністычнай працы. Вось бы пра яе расказаць у часопісе!

Пра яе часта гавораць на сходах рабочыя цэха. Часта ўспамінаюць і вопытнага тэхнолага Зою Піліпаўну Левісон. Яна ніколі не адмаўляе ў дапамозе маладым і сама ўвесь час вучыцца, удасканальваючы свае веды.

За ўсё гэта шчыра паважаюць яе ў калектыве прэсавага цэха.

Павел ПЯТРОЎСКІ,
зваршчык прэсавага цэха.

КРОЧ СМЯЛЕЙ, ДАЧУШКА!

ХТО з дзяўчынак не марыць аб тым, каб хоць крыху быць падобнымі на сваю любімую настаўніцу?! Лоры ж хацелася і вось так цікава расказаць пра тайны рэчыва, як гэта робіць настаўніца хіміі Лідзія Міхайлаўна, і адначасова хацелася стаць урачом...

Беглі гады. Хімічны гурток і доследы ў школьнай лабараторыі канчаткова схілілі сэрца да чараўніцы нашага часу — хіміі. І калі год назад за дзяўчынай зачыніліся дзверы школы, яна без доўгага роздуму падала дакументы на хімічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Разам здавалі экзамены аднакласніцы Галя Батура, Таня Хіміч, Зоя Дрозд. І ўсе... не паступілі, не прайшлі па конкурсу.

Характар у Лоры не такі, каб апускаць рукі. Справу сабе яна заўсёды знойдзе. Гаравала больш маці, Ганна Рыгораўна, а дзяўчына суцяшала яе:

— Не сумуй, мама! Ну і што з таго, што не паступіла? За тое цяпер разам будзем, родная мая!

І з гордасцю паказала маці пучэўку на Брэсцкую суконную фабрыку, якую атрымала ў гаркоме камсамола.

Многое тут спадабалася Лоры Забродзінай, а многае і расчароўвала. Спадабалася, што прадпрыемства маладое, вырасла ў фабрыку са звычайнай арцелі. І калектыву малады. Большасць работніц — з атэстатам сталасці. Сустрэла тут і Таню Хіміч, Зою Дрозд, Галю Батуру, і знаёмых дзяўчат з роднай дванаццатай школы.

Расчароўвала другое. У новым трохпавярховым памяшканні прадзільнага цэха — неслыханы шум навіоткіх кольцапрадзільных машын. А ў ткацкім замест станкоў — горы будаўнічага смецця. І выпадковая, без аніякай рамантыкі работа.

Потым Мінск, тонкасуконны камбінат. Аглушальны грукат дзесяткаў станкоў. Вучаніцы — і сярод іх Лора — спалоханай чародкай збіліся вакол інструктара. Не забудзе дзяўчына і пачуцця нейкай зайздрасці да такіх жа маладых, як і яна, дзяўчат, што лёгка, быццам гуляючы, хадзілі ўздоўж станкоў, адным дотыкам рук ліквідавалі нейкія непаладкі.

Потым Лора зразумела, што гэтая ўяўная лёгкасць — ад вялікага ўмельства і вопыту, калі ткачыха кожнай клеткай рук адчувае машыну. І яшчэ здалася Лоры, што сама яна ніколі не навучыцца працаваць так, як яе новая настаўніца Валянціна Дрозд, гаспадыня трох магутных машын, падуладных яе волі і ўменню. Так прама і сказала Валянціне.

— Ну-ну, — толькі ўсміхнулася тая, — а помніш прыказку: «Не багі гаршкі лепяць»?

Праз месяц большасць практыкантак маглі працаваць самастойна. І Лора Забродзіна навучылася зараджаць чайно, спыняць і пускаць станок, сачыць за асновай, імгненна звязваць парваную нітку спецыяльным «ткацкім» вузлом. Навучылася адрозніваць і ліквідаваць асобныя непаладкі ў станку — не-

На здымку: перадавая апаратчыца Яўгенія Скавародка за работай.

далёт чайнака, адсутнасць «бою». Перасталі быць таямніцай розныя артыкулы і асартыменты.

А вярнуліся ў Брэст — уся навука пайшла прахам. Можна таму, што ехалі на ўсё гатовае, а на фабрыцы было яшчэ шмат чарнавой работы. Давялося і ў падсобніцах пахадзіць, мяшкі пацягаць. Па 30 рублёў зарабляла. Стала за станок — а ён зусім не наладжаны: адзін брак ідзе, хоць плач. І поруч няма Валі Дрозд, шчырай, сардэчнай дзяўчыны, настаўніцы і сябра. Добра, многа дапамаглі шэфы — майстры з дыянонавага камбіната Уладзімір Агапаў, Кім Іваноў. Першы дык і працаваць перайшоў на фабрыку.

Паступова ўсё стала на сваё месца. Скарачаўся брак, расла выпрацоўка. Дзень 16 красавіка, напэўна, надоўга запомніцца Лоры. У той дзень яна ляцела дахаты, быццам на крылах. Віхрам уварвалася ў пакой, закружылася ў танцы:

— Мама, павіншуй мяне. Мне прысвоілі пяты разрад!

А нядаўна прыйшла да Лоры і першая значная працоўная перамога. Пры норме 32 метры яна саткала 36. Яшчэ больш — па 38 метраў здалі на склад яе сяброўкі па змене Ліза Касянюк і Людміла Кушнарова.

З першых дзён самастойнай работы ткачыхі ўсёй зменай вырашылі змагацца за званне ўдарніц камуністычнай працы. Калі гаварыць шчыра, ім хацелася б ужо цяпер мець права павязваць на галаву чырвоныя касынкі, як гэта робяць прадзільшчыцы Марыя Грода і Яўгенія Хвалюк ці Рэгіна Лепаш-кевіч і Рыта Салаўёва. Па-маладому адкрыта дзяўчаты прызнаюць: прадзільшчыцы маюць на гэта права, а яны пакуль што не — не заслужылі! Усё ж такі большасць работніц з прадзільнага цэха працуе не пару месяцаў, як яны, а па некалькі год, а апаратчыца Яўгенія Скавародка — аж дзевяць! Па-другое, і працоўныя поспехі ў прадзільшчыц вышэйшыя — многія рэгулярна выконваюць месячныя заданні на 115—118 працэнтаў. Марыя Грода і Жэня Хвалюк працуюць на павышаных хуткасцях — 13,4 метра ў секунду замест 11,8. Тут толькі паспявае паварочвацца, а сяброўкі і бабіну на хаду памяняюць, не спыняючы сваёй кольцапрадзільнай.

І самадзейнасць у прадзільным лепшая, і сандружына першае месца па вобласці заняла. Ды, бадай, і працоўнай дружбы ў тых дзяўчат больш. Хіба ж Марыя Грода лічыцца з часам, калі дапамагае Але Галаванчук? Не, шчыра кажучы, прадзільшчыцы працуюць проста здорава!

...Нярэдка дзяўчаты з ткацкага задумваюцца аб сваім будучым. Бацаць яны сябе ў прасторным цэху, дзе не 16, а 100 станкоў выстраіліся ў два доўгія рады. Так будзе, калі завершыцца рэканструкцыя фабрыкі. Тады на прылаўках магазінаў рэспублікі паявіцца і мужчынскі, і жаночы, і дзіцячы драп з маркай Брэсцкай суконнай — ужо ў 1964 годзе прадпрыемства дасць прадукцыі на 20 мільёнаў рублёў.

Многіх з маладых не пакінула мара аб вучобе. Толькі з неакрэсленай дзіцячай мары ператварылася яна ва ўзможную мару сталага чалавека. І аднойчы Лора задумліва сказала Ганне Рыгораўне:

— Ведаеш, мама, праз год думаю зноў паступаць... Толькі зараз у тэкстыльны ці лёгкай прамысловасці. Помню, гулялі мы з Валяй Дрозд у Мінску па праспекту. Яна адразу ж пазнавала, хто з пракожных апрануты ў адзенне з матэрыялу, сатканага на тонкасуконным. Пэўна, прыемна было ёй тады...

Што было сказаць маці? Вось за год і вырасла дачка, сама рашае. Відаць, правільна рашае. Сама, без матчынай падказкі выбрала правільны шлях у жыцці. Што ж, крок па ім смялей, дачушка!

А. БАЛАШ

г. Брэст.

Сяброўкі Зінаіда Галаўня (злева) і Лора Забродзіна. Лора ўжо ткачыха, а Зінаіда займаецца яшчэ ў рамесным вучылішчы і праходзіць на фабрыцы вытворчую прантыку.

Фота М. Мінковіча.

Аляксандра Васільеўна са сваімі гадаванцамі.

Акуратна складаюць яйкі ў скрыні птушніцы Люба Шаршуновіч (злева) і Ольга Козел.

ГАЛАСІСТАЯ ФАБРЫКА

— Вось якія ў нас пеўні, — смяецца Марыя Шчарбацэвіч.

У САМЫМ цёмным куде пакоя з маленькага драўлянага «пражэктара» вырываецца тонкі яркі прамень. Ён асвятляе круглы, крыху стомлены твар жанчыны, што схілілася над сталом. Паабал, на доўгіх жалезных латках бялеюць горкі яек. Яйкі, прынесеныя сюды з птушніка, ляжаць і на іншых сталах, на падлозе ў драўляных скрынях.

Рыхтуецца новая партыя закладкі яек на інкубцыю. Іх правярае Аляксандра Васільеўна Шлапакова, загадчыца інкубаторыя.

Гудзіць інкубатар, гудзіць манатонна і ўладна.

Аляксандра Васільеўна прыслухалася. Нешта не спадабалася ёй у гэтым гудзенні. Яна падышла да інкубатора, адчыніла маленькую засаўку. У твар дыхнула вільготнай цеплынёй. На нізкіх латках роўнымі радамі ў некалькі паверхаў жаўцелі пушыстыя галоўкі птушанят.

«Горача ім», — падумала Аляксандра Васільеўна і пераклочыла рычагі рэгулятара. Потым глянула на гадзіннік. Праз паўгадзіны, у дванаццаць павінна пачацца «вялікае перасяленне» дваццаці тысяч птушанят з інкубатора ў птушнік.

— Оля, ты не бачыла

Люду? — спытала Аляксандра Васільеўна ў дзяўчыны, што ўкладвала правяраныя яйкі ў інкубаторныя латкі.

— Яна за ракой, з таго птушніка пеўнікаў на птушкакамбінат возяць, вось яна і лічыць іх.

— Восем тысяч пеўнікаў, доўга ж ёй прыдзеца лічыць.

— А ўжо два дні возяць, хутка скончаць...

Адчыніліся дзверы, і на парозе пакоя паказалася стройная дзяўчына. Прыгожы, з тонкімі, крыху капрызнымі рысамі твар, коротка «па модзе» падстрыжаныя чорныя пышныя валасы і беласнежны халат. Гэта Людміла Фёдараўна Рамчанка, або проста Люда, як яе тут усе называюць. На выгляд яна зусім дзяўчынка, а ўжо закончыла інстытут і другі год працуе старшым заатэхнікам, гаспадыняй белага птушынага царства. Каб пералічыць яго, не хапіла б і тыдня.

— У вас усё гатова? — спытала Люда ў Аляксандры Васільеўны.

— Усё.

— Тады я зараз. — І Люда знікла гэтакаса хутка, як і паявілася.

Праз хвіліну яна была ўжо ў кабінёце ветэрынарнага ўрача. Сяргей Яфімавіч вымаў з шафы кардонкі з ампуламі супрацьчумнай вакцыны. Кожнае птушанё ў першы дзень свайго жыцця павінна атрымаць адну кроплю.

— Хвілін праз пятнаццаць пачнём, — сказала Люда, дастаючы з шафы некалькі піпетак і пустых бутэлек з пад пеніцыліну. Апусціла ўсё ў кубак, наліла вадой, паставіла кіпяціць...

І вось першая партыя пушыстых жоўтых камячоў пераехала на жыхарства ў птушнік. Тут ім цёпла. Градуснікі паказваюць дваццаць восем вышэй нуля. Абагравальныя трубы клапатліва абштыты дошкамі. На падлозе тоўстым пластом ляжыць саломы, добра прасушаная на сонцы.

Люда бярэ з вялікай скрыні адрозу па двое птушанят. Яна не толькі лічыць іх, яна глядзіць, ці здаровыя яны, ці добра развіліся. Але харшыя амаль усе, і Люда перакладае іх у адгароджаны дошкай кут, дзе іх чакаюць з вакцынай урач і дзве птушніцы-памочніцы. Адна кропля ў носік — і права на жыццё атрымана. Цяпер можна свабодна пабегач па птушніку, азнаёміцца са сваёй новай прасторнай кватэрай.

Хутка маленькія кармушкі напоўнілі варанымі пракручанымі праз мясарубку яйкамі, і птушаняты, — хто іх толькі вучыў! — адрозу пачынаюць кляваць, запіваючы чыстай вадой з аўтапаілак.

Жыццё пачалося! Праз тры месяцы пеўнікі амаль усе паедуць на птушкакамбінат, а курачкі, пагуляўшы яшчэ месяцы са два, пачнуць працаваць, несці яйкі...

у
Люда
на а
свяці
лае,
грэла
ней у
лісточ
ліся з
і пту
прагу
гульт
на ўс
ры.

праша
і ама
буйн
па да
беглі
чайкі.
няты,
да ве
ёю —

Усе
дожд
Птуш
што і
нік, я
кучы
адно.
Па
птуш
шы і
з інк

ся ад

закр
чы да
збіліс

Ян
раць
так у
Поты
высы

Ху
Цяпе
Ен л
ной,
ўжо

Пт
рыя
Люда
у су
ны.

Пр
дожд
лей п
ці, і
кага
ца, а
пара.

У птушніку пацямнела. Люда з трывогай паглядзела на акно. За ім толькі што свяціла сонца, яркае, вясёлае, веснавое сонца. Яно грэла і пеціла сваёй цеплынёй усё: і пашчотна-зялёныя лісточкі дрэў, што распусціліся з тыдзень які назад, і птушанят, якія даверліва прагульваліся па сваіх выгульных дворыках. А цяпер на ўсё лёг цёмны цень хмары.

— Няўжо будзе дождж? — прашаптала са страхам Люда і амаль адразу ж пачула, як буйныя кроплі забарабанілі па даху, а па вокнах уніз пабеглі шырокія няроўныя ручайкі. — Хутчэй! Там птушанят, — з гэтымі словамі Люда выбегла з птушнікі. За ёю — усе астатнія.

Усе ведалі, разумелі, дождж нясе з сабою бяду. Птушанят яшчэ не ведаюць, што ім трэба хавацца ў птушнік, яны збіваюцца ў вялікія кучы і могуць загінуць. І не адно, не два, а тысячы...

Па дворыках ужо бегалі птушніцы, шырока расставіўшы рукі. Беглі на дапамогу з інкубатары.

— Акыш! Акыш! — неслася адусюль.

— Набірайце ў халаты! — закрычала Люда, падбігаючы да кучкі птушанят, што збіліся ў кут ля сеткі.

Яна прысела і пачала збіраць перапуджаных куранят, якіх у падол свайго халата. Потым пабегла ў птушнік, высыпала і выбегла зноў...

Хутка дворыкі апусцелі. Цяпер тут уладарыў дождж. Ён ліў суцэльнай касой сцяной, упарты і нахабны, але ўжо нікому не страшны.

Птушніцы выкручвалі мокрыя халаты, зняла свой і Люда, ды так і засталася ў сукенцы, халат быў брудны.

Праз некалькі хвілін дождж спыніўся, пайшоў далей шумець на палі і сенажаці, і зноў з блакітнага высокага неба весела свяціла сонца, а над зямлёю заклубілася пара.

Перасяленне з інкубатары працягвалася.

Люда прайшла ў другі засек, а ў яе запісной кніжцы пад лічбай 2000 паявілася рысачка. Пачалася трэцяя тысяча.

У птушнік прыйшла Аляксандра Васільеўна. Ля інкубатары чакае экскурсія школьнікаў, дзеці хочуць паглядзець куранят.

Люда не згаджаецца. — Нельга, нельга! Куранят яшчэ маленькія. Няхай дзеці ідуць за рэчку, паглядзець дарослых куранят і цацарак. А сюды нельга.

— А хто іх правядзе? — пытаецца Аляксандра Васільеўна.

Сапраўды, усе заняты, ва ўсіх справы. Але ж правесці трэба. Не вяртацца ж школьнікам назад.

— Сяргей Яфімавіч, можа вы? — пытаецца Люда.

— Ды я яшчэ сам чалавек новы, — спрабуе адмовіцца ўрач.

— Я ж вам усё сказала, ды дарэчы лішні раз паглядзець шкоды не будзе, — настаявае Люда.

І Сяргей Яфімавіч Шахневіч, як вопытны экскурсавод, вядзе школьнікаў на птушнік і па дарозе расказвае ім гісторыю стварэння міжкалгаснай птушкафабрыкі...

Гісторыя гэта кароткая. Ёй усяго паўтара гады.

Быў інкубатар, забяспечваў птушанятмі навакольных калгасы. Фермы ў калгасах невялікія, не больш трохсот куранят... А невялікія фермы нерэнтабельныя. Не было ні яек, ні мяса, адны клопаты.

Чатырнаццаць калгасаў вырашылі аб'яднацца ў міжкалгасную птушкаферму. Узначаліў яе ініцыятывы, энергічны чалавек, выдатны арганізатар Захар Абрамавіч Шухман.

Закіпела работа, пачалі будавацца птушнікі і засяляцца жаўтаротымі неспакойнымі жыхарамі. Спачатку іх лічылі сотнямі, потым — тыся-

чамі. Цяпер у гэтым птушным царстве семдзесят пяць тысяч жыхароў.

Ферма вырасла ў фабрыку, сапраўдную фабрыку з цэхамі: інкубаторый, цэх куранят, маладняку і дарослых куранят. Фабрыка мае сваё імя — імя XXII з'езда КПСС. І не выпадкова менавіта гэта імя прысвоілі ёй. У дзень адкрыцця з'езда нашай партыі на птушкафабрыцы быў усеагульны надзельнік. Пасадзілі тысячу таполяў, абсадылі імі алеі, птушнікі, і цяпер, вясною, яны ўсе зазеленелі...

Экскурсія падышла да двух доўгіх вялікіх будынкаў. Ля будынкаў стаялі машыны, крытыя брызентам, у іх грузілі скрыні з добра ўпакаванымі яйкамі. Машыны гэтыя прыходзяць сюды амаль кожны дзень. Яны забіраюць яйкі для інкубатары Брэста, Пінска, Іванава. Будынкі — галоўная фабрыка яек. Ля іх шумна. Дзелавіта кудахтаюць куры, гарлаюць самаўпэўненыя пеўні.

— Як на птушыным кірмашы, — зазначае нехта з вучняў.

— О, не! Хіба на кірмашы можа быць столькі куранят? — перэчыць Сяргей Яфімавіч. — Вы ведаеце, колькі іх тут у адным птушніку?

Дзеці паціскаюць плячыма.

— Дзесяць тысяч! — урачыста абвешчае экскурсавод. — І даглядаюць іх у адну змену дзве птушніцы — Ніна Макраус і Галіна Чаром.

Зайшлі ў птушнік. Пасярэдзіне — рэйкі. Па іх дзяўчаты коцяць драўляную ваганетку, напоўненую даверху камбікормам. Ніна насыпае корм на верхнія кармушкі. Галіна, падпыхваючы ваганетку, сыпле на ніжнія. У канцы птушніка ваганетка пусцее.

А птушнік доўгі, 130 метраў. Як сапраўдны фабрычны цэх.

Сяргей Яфімавіч расказвае вучням пра гэтых дзяўчат.

Працуюць яны на птушніку з дня арганізацыі фабрыкі. Звяно іх перадавое, змагаецца за званне калектыву камуністычнай працы.

— Вунь, бачыце, ля сцяны высока прыбіты цвікі? — пытаецца Сяргей Яфімавіч.

— Бачым, а навошта яны ў птушніку? — здзіўляюцца дзеці.

Сяргей Яфімавіч тлумачыць:

— Цяпер што, вітамінаў колькі хочаш, зялёнай падкормкі ўволю даюць. А зімой? Вось дзяўчаты на гэтыя цвікі буракі ды качаны капусты вешаюць. Для курыцы і вітаміны і гімнастыка.

Дзеці здзіўляюцца, яны ніколі такога не бачылі.

Сяргей Яфімавіч узяў з

кармушкі корм і пацёр у пальцах, паказаў дзецям.

— Тут здробнены ракушчачнік ёсць, ён патрэбны для ўтварэння шкарлупіны яйка. А прывозяць ракушчачнік аж з берагоў Чорнага мора.

Са столі звесалі электрычныя лампачкі. Сяргей Яфімавіч націснуў выключальнік на сцяне, і ў птушніку ўспыхнула яркае святло.

— Святло дапамагае курам несці яйкі, — гаворыць ён.

Дзеці сміяюцца.

— Не верыце? А вось уявіце сабе зіму, на двары цемра, сцюжа, а ў птушніку святла. Курам здаецца, што гэта дзень, яны корм клююць і яек больш нясуць. У мінулым годзе птушніцы па 150 яек сабралі ад кожнай нясушкі.

Экскурсія заканчваецца ў пакоі адпачынку птушніц. Тут на падлозе, адна на адной стаяць скрынкі з яйкамі, сабранымі сёння. На сцяне вісіць плакат. Ён расказвае пра выдатныя поспехі праслаўленай птушніцы з Саратаўскай вобласці Валянціны Худзяковай. Сёлета яна абяцала атрымаць ад дзесяці тысяч куранят 1 200 000 яек.

— А ў нашых птушніц поспехі яшчэ большыя, — гаворыць экскурсавод. — Звяно Ніны Макраус летась дало дзяржаве 1 258 000 яек. А сёлета на фабрыцы два звяны — Ніны Макраус і Марыя Шчарбацэвіч. І яны абяцалі атрымаць каля трох мільёнаў штук яек, па 160 ад кожнай нясушкі.

Фабрыка наша расце. Будуюцца новы птушнік на 4000 галоў куранят-нясушак. Прыстасаваны для куранят і памяшканні, дзе цяпер знаходзіцца маладняк. Пасля савецкага Пленума ЦК КПСС калектыву птушкафабрыкі абавязалі павялічыць пагалоўе нясушак да 40 000 ужо сёлета ўвосень.

Калектыву дружны, працавіты, сваё слова ён стрымае.

...У птушніку адчынены наскваж вокны, адкрыты лазы. Куры свабодна заходзяць і выходзяць праз лазы, пеўні аддаюць перавагу вокнам... А за акном калышыцца белая неспакойная мора і над ім уладна чырванюць грабні пеўняў.

...Кажуць, курыца — не птушка. Што ж, яна не ўзнімаецца высока ў неба, не спаборнічае з воблакамі. Яна на зямлі робіць сваю справу. І дзе ты знойдзеш птушку, якая б так шчодро карміла чалавека?

Не, і курыца — птушка!

Г. ВАСІЛЕЎСКАЯ

Г. Кобрин.

На выгульным дворыку.

Фота В. Германа.

Добра, але... мама!

Добра адчуваюць сябе маленькія віцябляне ў гарадскім дзіцячым садзе № 36.

КОЛЯ ляжаў на спіне і дабрадушна ўсміхаўся пластмасаваму клоуну ў яркіх шараварах, які быў падвешан на вярэвочцы. Тоўсценькая Таня сядзела ў куточку загароджанай пляцоўкі і гуляла з лялькай.

Апрача Колі Паляўчанкі і Тані Забачэні, у пакоі было яшчэ пяцёра дзяцей, якія мірна гулялі, і разам з імі — клапатлівая і добрая Ніна Ягораўна Гарадзецкая — сястра-выхавацельніца ясельнай групы. Астатнія малыя солідка спалі на верандзе, вокны якой былі шырока адчынены. Тут за імі наглядала маладая вясёлая няня Галіна Жданко.

І ва ўсіх іншых групах ясляў Віцебскага завода электравымяральных прыбораў такі ж размераны, дакладны і спакойны — іменна спакойны — уклад жыцця, хоць жыхары гэтага вялікага, светлага двухпавярховага катэджа — людзі самага неспакойнага ўзросту. І загадчыца ясляў Ганна Рыгораўна Гучнёвых, і сястра-выхавацельніца Вера Дзмітрыеўна Залецкая, і няня Тамара Сіўцова, і іншыя члены гэтага дружнага калектыву з вялікай цеплынёй даглядаюць сваіх малых выхаванцаў. І лепшая для іх узнагарода — здароўе малых, нязменнае прыбаўленне ў вазе, румянец на пухлых шчочках і, вядома, шчырая ўдзячнасць занятых на рабоце бацькоў: яны спакойныя за сваіх дзяцей.

Добра дзецям і ў новым гарадскім дзіцячым садзе № 36. Размясціўся ён у цудоўным двухпавярховым будынку, пабудаваным паводле тыпавага праекта, у якім усё да дробязей прадугледжана, каб маленькім жыхарам было тут выгодна і ўтульна.

Шмат у горадзе выдатных, адданных сваёй справе педагогаў. Гэта — загадчыцы дзіцячых садоў Марыя Міхайлаўна Дудкіна, Аляксандра Пятроўна Яфрэменка, Ганна Сямёнаўна Кучынская і іншыя работнікі дзіцячых устаноў.

Усяго ў Віцебску 60 дзіцячых дашкольных устаноў. У іх выхоўваюцца тысячы дзяцей. А гэта значыць, што тысячы маці кожную раніцу спакойна пачынаюць свой працоўны дзень — ля станка, на будоўлі, ля прылаўка магазіна. Яны ведаюць — «працоўны» дзень іх дзяцей пройдзе добра: малыя смачна і своєчасова паядуць, пагуляюць на свежым паветры, паспяць і разам з тым даведаюцца пра нешта новае.

цікавае, чым абавязкова пахваляцца ўвечары мамам і татам — прачытаюць вершык, пакажуць малюнак, праспяваюць песеньку.

За апошнія тры гады ў Віцебску пабудавана два дзесяткі дзіцячых устаноў, адзінаццаць будуюцца зараз. Гэта добра, але вельмі мала. Мала для такога буйнага прамысловага горада, які бурна развіваецца і расце. Да гэтага часу і ў гарана, і ў гарадскім адзеле аховы здароўя ляжаць кіпы (звыш дзвюх тысяч) заяў з просьбамі аб уладкаванні дзяцей у дзіцячы сад і ў яслі. (Асабліва мала ў горадзе ясляў.)

Заявы пішуць маці, якія хочуць пайсці працаваць і не могуць — трэба сядзець дома і даглядаць дзяцей. Пішуць спецыялісты рознай кваліфікацыі (у некаторых з іх і вышэйшая адукацыя за плячыма), людзі, якія паспяхова працавалі, а зараз ператварыліся ў хатніх гаспадынь. Пішуць бацькі, заклапочаныя тым, што іх дзяцей «выхоўваюць» выпадковыя прыватныя няні.

Дзіцячыя сады і яслі заваёўваюць сабе ўсё большы аўтарытэт. Цяпер хочуць уладкаваць туды сваіх дзяцей не толькі тыя, каму няма на каго іх пакінуць. Заявы паступаюць часам і з тых сем'яў, дзе ёсць бабулі і дзе дзіця магло б быць і дома, але, як кажуць бацькі, «у садзе яно атрымае лепшае развіццё».

І гэты ўсё ўзрастаючы попыт на сады і яслі — заканамерная і нават знамянальная з'ява нашага часу. Растуць нашы гарады, развіваецца прамысловасць, павялічваецца з году ў год колькасць дарослых, а значыць, і маленькіх грамадзян.

Вось чаму ў Віцебску, дзе штогод нараджаецца прыкладна чатыры тысячы маленькіх віцяблян, трэба будаваць дзіцячых устаноў значна больш, чым гэта робіцца зараз.

Раней жа такіх устаноў узводзілася вельмі і вельмі мала, хоць попыт на іх і тады далёка не задавальняўся. Не будзем зараз удакладняць, па чыёй віне гэта адбылося: недаацэньвалі значэння ўстаноў для самых маленькіх нашых грамадзян, відавочна, і гарадскія ўлады, і кіраўнікі прамысловых прадпрыемстваў, якімі так багаты Віцебск. Інакш як магло здарыцца, што, праектуючы, скажам, завод радыёэлектронікі і загадзя ведаючы, што працаваць там будуць пераважна жанчыны, не падумалі, што адначасова з заводскімі карпусамі трэба ўзводзіць і асабняк для дзяцей, можа нават не адзін. А калі б пра гэта падумалі своєчасова, па-гаспадарску, то не стварылася б на заводзе такога «надзвычайнага становішча», калі ўжо на другі год яго жыцця ў заўком пасыпаліся заявы з просьбай, з патрабаваннем — дайце яслі! Толькі тады тут пачалі вырашаць пытанне аб іх будаўніцтве, а яшчэ праз год — будаваць. Восенню гэтага года яслі павінны прыняць дзяцей. Але хіба яны задаволяць усіх! Зараз на заводзе радыёэлектронікі прынята рашэнне ўзводзіць на кааператывных пачатках з двума іншымі прадпрыемствамі яшчэ і яслі-сад. Але нават калі і яны ў пачатку будучага года будуць пабудаваны, месца ў іх усім дзецям работнікаў завода ўсё роўна не хопіць.

Асабліва вялікая колькасць заяў у гарсавет паступае ад будаўнікоў, работнікаў гандлю, камунальнай гаспадаркі. Цяжасці з уладкаваннем дзяцей

у яслі і сады прыводзяць да цякучасці рабочых кадраў. Толькі ў I-м квартале гэтага года па ўпраўленню трамвая звольнілася больш 300 чалавек і галоўным чынам — жанчын. Звальняюцца вадзіцелі, кандуктары, кваліфікаваныя рабочыя. Асноўная прычына звальнення — няма на каго пакінуць дзяцей.

Дзіўная рэч! На падрыхтоўку новых спецыялістаў, тых жа вадзіцеляў трамваяў, напрыклад, сродкі заўсёды знаходзяцца. Паўгода ідзе навучанне, год чалавеку трэба папрацаваць, каб стаць кваліфікаваным вадзіцелем, а затым нярэдка вадзіцель ператвараецца ў няньку, сядзіць дома. Пачынаецца навучанне новых вадзіцеляў, на што трацяцца вялікія грошы. А ці не лепш было б сродкі, якія выдаткоўваюцца на падрыхтоўку вадзіцеляў, накіраваць на будаўніцтва дзіцячай установы? Ад гэтага дзяржава толькі выйграла б. Кажуць — гэта іншы артыкул расходаў. Але плануючыя органы, Дзяржплан рэспублікі павінны клапаціцца, каб сродкі па артыкулах размяркоўваліся і выдаткоўваліся найбольш разумна.

Гэта і ёсць адзін з галоўных рэзерваў для пашырэння будаўніцтва дзіцячых дашкольных устаноў.

У Віцебску, горадзе шматлікіх прадпрыемстваў, можа больш будавацца дзіцячых устаноў і за кошт адлічэння на гэтыя мэты ад прыбыткаў, якія атрымліваюць прадпрыемствы. Так, мог бы ўжо мець не толькі свае яслі, але і свой сад завод электравымяральных прыбораў. Не было б тады такой патрэбы ў дзіцячых установах і на шаўкаткавай фабрыцы, на дывановым камбінаце, на заводзе заточных станкоў, дзе хоць яны і ёсць, але ўсё роўна патрэба ў іх вялікая.

Няхай не ідэальным, але ўсё ж нейкім выхадом са становішча, якое склалася, было б і размяшчэнне садоў і ясляў у першых паверхах жылых дамоў. Іх дазваляецца займаць пад

гандлёвыя прадпрыемствы і культурна-бытавыя ўстановы ў аб'ёме пяці працэнтаў ад будовамага жылля. У Віцебску ж чамусьці амаль увесь гэты фонд ідзе пад магазіны, якіх у горадзе і так многа. Па вуліцы Кірава, напрыклад, — суцэльныя гандлёвыя рады. Тут чамусьці бытуе думка, што будаваць дзіцячыя ўстановы ў жылых дамах нельга. Але, як растлумачылі нам у Белдзяржпраекце, думка гэта памылковая.

Ніхто не будзе, вядома, спрачацца, што асабліва куды зручнейшы для дзяцей, чым двор жылога дома. Але і гэта лепш, чым зусім нічога. І колькі ёсць выдатных дзіцячых дашкольных устаноў, хоць яны яшчэ і не маюць сваіх катэджаў.

Нельга паўтараць і сумны вопыт Віцебскага плодавінзавода, які вось ужо трэці год узводзіць яслі-сад і ніяк не завершыць гэтую будоўлю. Спачатку кіраўнікі завода (дырэктар т. Сергіенка) і будаўнікі павольна варушыліся, затым забарона была накладзена зверху, з нейкіх не зусім ясных меркаванняў. Цяпер

забарона гэтая як быццам здымаецца, але справа пасоўваецца ўсё роўна марудна: з 76 тысяч рублёў, прадугледжаных на будаўніцтва дзіцячага камбіната ў гэтым годзе, выдаткавана толькі 8 тысяч. А мінула амаль паўгода! Няўжо дзеці і сёлета не атрымаюць яслі-сад?

Ёсць прэтэнзіі да дарослых і ў тых дзяцей, якія наведваюць сады і яслі. Хоць у горадзе ёсць сапраўдныя палатцы для дзяцей, сям-там пра дзіцячыя ўстановы мала думаюць. У цэнтры горада знаходзіцца дзіцячы сад № 2. Створан ён у 1944 годзе, размешчаны ў прыстасаваным будынку. Шмат гадоў тут ні разу не было капітальнага рамонту. На чатыры групы дзяцей прыпадае адзін умывальнік і адзін санвузел, прычым з няспраўнай каналізацыяй.

Тры гады ідзе рамонт дзіцячага сада № 4 — праводзіцца паравое ацяпленне, каналізацыя, а работы ўсё ніяк не закончацца. Дзецям няма дзе пагуляць, за нядбайнасці будаўнікоў на двары ўтварыліся вадаёмы. Дзе толькі не пабывала загадчыца дзіцячага сада Паліна Пятроўна Набокава, а справа ўсё роўна рухаецца так марудна, што і канца ёй не відаць. Адкуль жа ідуць такія адносіны да сада, да дзяцей? Ад абыякавасці і раўнадушша тых будаўнікоў, якія вялі тут работы, — рамонтна-будаўнічая кантора СУ-1 гаркамгаса, УНР-85 і УНР-102. Вось ужо на самай справе — у сямі нянек дзіця без рук, без ног!

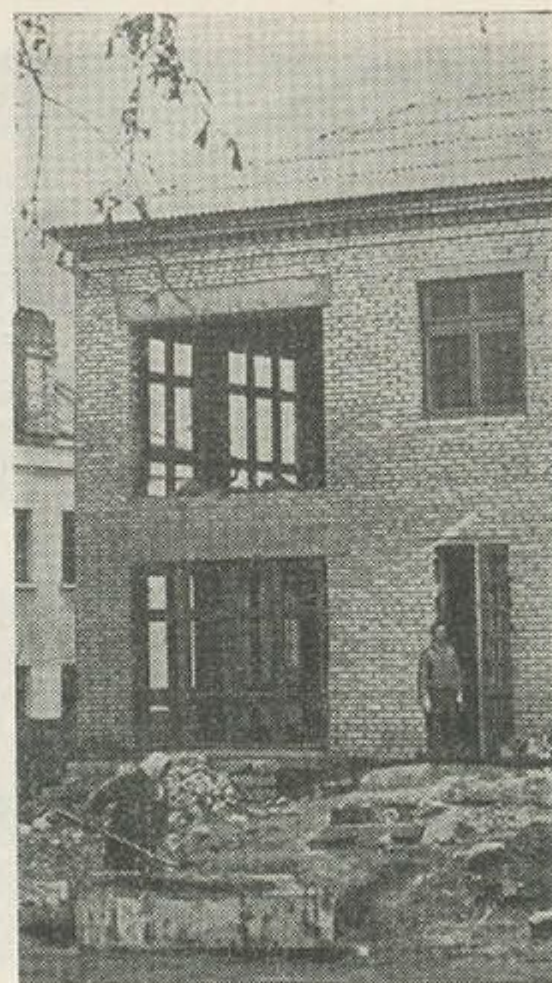
Ёсць у работнікаў дашкольных устаноў прэтэнзіі і да праекціроўшчыкаў: чаму яны не раілі з імі? У выніку — у цудоўных тыпавых садах і яслях будаўнікі робяць зашклёныя данізу дзверы, шырокія, больш чым у паўметра, цэментаваныя падаконнікі, аб якія можа разбіць лоб свавольнік, нязручныя, маленькія веранды, дзе з усіх бакоў дзьме вецер, а ўсю тэрыторыю двара засыпаюць чамусьці пяском, на якім не хоча расці трава.

Наша Савецкая краіна не шкадуе сродкаў на тое, каб маленькім грамадзянам жылося добра, весела, шчасліва. Мы ўсе гэта вельмі добра разумеем. Дык давайце будзем разумна, рупліва выкарыстоўваць гэтыя сродкі, давайце ж заўсёды будзем памятаць пра дзяцей і своєчасова клапаціцца аб тым, каб умовы іх выхавання былі найлепшымі на зямлі!

І. СМІРНОВА

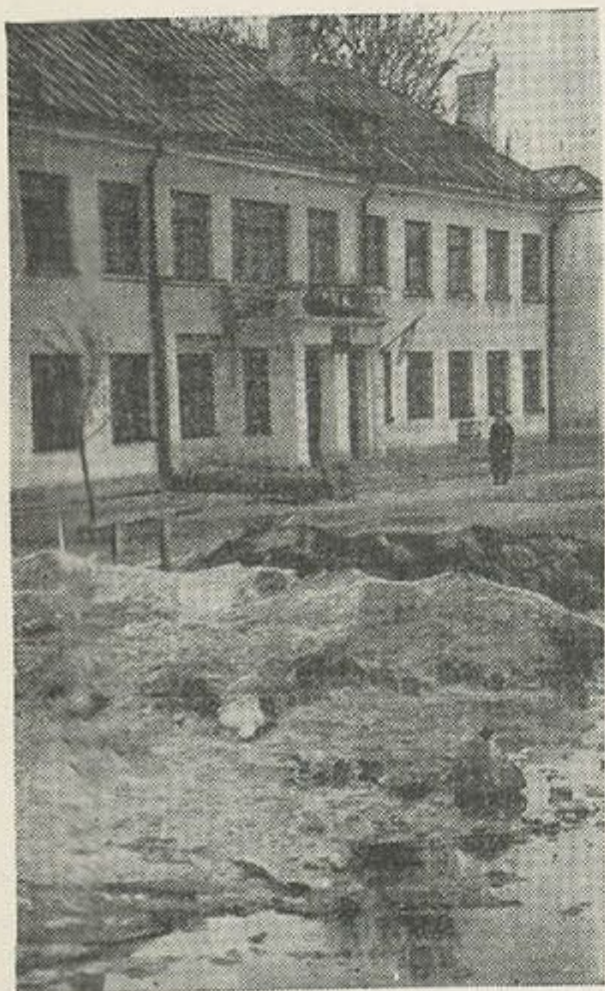
г. Віцебск.

АД РЕДАКЦЫІ: Матэрыялам «Добра, але... мала!» мы пачынаем на старонках часопіса «Работніца і сялянка» вялікую, вельмі важную і надзвычай неабходную размову аб дзіцячых установах рэспублікі і, у першую чаргу, — аб тым, як ідзе іх будаўніцтва. Гэтую размову мы будзем працягваць з нумара ў нумар. Таму рэдакцыя вельмі просіць членаў жансаветаў, усіх чытачоў часопіса прыняць актыўны ўдзел у рэйдзе. Дарагія таварышы, пішыце нам, як ідзе будаўніцтва садоў і ясляў у тых гарадах і сёлах, дзе вы жывяце.

Трэці год будуецца дзіцячы камбінат кіраўнікі плодавінзавода...

Фота П. Нікіціна.

Гэта траншея для дзіцячага сада № 4 атручае настрой дзецям і дарослым.

Раман САБАЛЕНКА

Малюнкi Ю. Пучынскага

БЫЛОЕ АСТАЕЦЦА ў СЭРЦЫ

Урывак з аповесці

Тры дні Тамары не было: яна панесла лістоўкі, газеты і павінна была вярнуцца ў той жа дзень пад вечар. Але Тамары не было, і я не знаходзіў сабе месца. Бегаў да Лук'янчыка даведацца, ці не чутно чаго-небудзь пра Шкарубскую. Але і ў штабе не ведалі, дзе дзелася дзяўчына. Прасіў Лук'янчыка даць мне чалавекі тры партызан, і я пайду на пошукі дзяўчыны. Але Лук'янчык адмовіў, запэўніўшы мяне, што са Шкарубскай нічога не здарылася, бо каб адбылося сур'ёзнае, дык ужо б ведалі. Проста недзе дзяўчына забавілася. Час жа цяпер такі, што заўсёды ходзіш, як па вастрыі ляза. Думаеш адно, а выходзіць другое. Але Тамара не такая, каб дацца дзе ў рукі ворагам. Дзяўчына кемлівая...

Кемлівая, то кемлівая, але дзе яна можа быць?

Шкарубская вярнулася толькі на пятыя суткі... Вярнулася як сама не свая: стомленая, знерваваная, апранутая ў нейкае сялянскае рыззё. Я глянуў на яе і спалохаўся: гэтакі яна мне здалася старой, нягэглай...

— Тамара, што з вамі?

— Нічога... Пачакайце, усё пасля раскажу. Зараз пабягу ў штаб, — і гэтак, не пераапрануўшыся, не прывёўшы сябе ў парадак, пабегла.

А мяне грызла трывога: што ж магло стацца з дзяўчынай і чаму яна мне нічога не сказала?

Са штаба Тамара вярнулася павесялелая. А можа мне здалося таму, што яна зайшла ў сваю зямлянку, умылася, пераапранулася і зноў як бы стала сама сабой... Я глядзеў, не спускаючы вачэй, на Тамару. Яна аж сумелася ад майго позірку.

— Што вы на мяне гэтак глядзіце, як бы я з таго свету прыйшла?

— А я думаў, што вас сапраўды ўжо няма на гэтым свеце.

— Па праўдзе сказаць, дык я зусім блізка была ад таго свету.

— Як гэта? — спалохаўся я.

І Тамара расказала мне ўсё да драбніц, што з ёю адбылося ў Дабралесе.

...Не паспела яна ўвайсці ў вёску, як туды наляцелі фашысты. Яны ачапілі вёску і пачалі нечага шукаць, шнырыць па панадворках і хатах. Тамара скеміла, што яе могуць вось зараз сустрэць карнікі і тады наўрад ці чым яна адгаворыцца ад іх. Да таго ж у кошыку, які яна несла ў руках, было поўна лістовак і газета «Чырвоны мсцівец». Каб выбег-

чы з вёскі, і думаць не было чаго. Фашысты і паліцаі пільна неслі варту... Тады дзяўчына кінулася ў першую бліжэйшую хату. Яна ўляцела, як вецер, у дзверы. Старая жанчына, гаспадыня хаты, якая ў той час была адна ў хаце, гэтак спалохалася, што аж спалатнела.

— Цётка, немцы! Дзе ў вас тут схавацца?

— А дзе ты схаваешся, мая дзетка? — як здалася Тамары, вельмі спакойна сказала гаспадыня. — То вось хоць гэтак куды схавайцеся, — падала Тамара старой кошык з лістоўкамі.

Жанчына, мусіць, здагадалася, што неслла Тамара ў кошыку.

— Давай хуценька, мая дзетка.

Цётка Тэкля, гэтак звалі гаспадыню, схпіла Тамарын кошык і выскачыла ў сенцы. Праз колькі хвілін яна вярнулася ў хату без кошыка. Паглядзела на Тамару і з нейкім шкадаваннем сказала:

— Сядзела б ты, дзеўка, дома. Дык ты, бач, што робіш...

— Што я раблю?

— Ты думаеш, я старая, дурная, дык і не ведаю, што ты сама сабе смерць носіш...

— Якую смерць?

— Бачыла якую... Ды ты не бойся, я схавала так, што і сам нячысты не знойдзе.

— Дзякуй вам, — трохі паспакайнела Тамара.

— А ты, калі хто сюды зойдзе і будзе пытаць, дык кажы, што ты з Вяляціч, дачка маёй сястры Матруны, Ганначка.

— Добра, добра, дзякую, — не паспела сказаць гэта Тамара, як у хату ўваліліся немцы і тутэйшы паліцай Кандрат.

— Ты нічога і нікога тут, Тэкля, не хаваеш? — спытаў паліцай.

— Божачка мой, дык каго гэта я буду хаваць. Няма каго і няма чаго ў мяне хаваць, усё на людскім воку, усё сабе і людзям відно.

— Відно, то відно, але не вельмі... А гэта хто ў цябе? — звярнуў увагу на Тамару паліцай.

— Дык хіба ты ўжо і не ведаеш, хто яна такая... Гэта ж Матруніна дачка Ганна. Яна ж у нас часцяком бывае, хіба бо ты і не бачыў ні разу...

— А хто яго ведае, хіба ўсіх тут перабачыш... Колькі ў дабралесцаў сваякоў, дык хіба іх усіх будзеш ведаць...

— То та ж бо канешне, — уставіла сваё Тамара. — Я дык вас, дзядзечка, ведаю, колькі разоў бачыла тут у Дабралесе. Яшчэ летась на фэсце бачыла.

— Як той казаў, папа ўсе ведаюць, а поп аднаго бога, — сказаў Кандрат і зірнуў так на сваіх гаспадароў немцаў, нібы тыя былі багамі, і ён іх адных ведаў, адным ім пакланяўся.

— Дык каго бо гэта вы шукаеце? — пытала цётка Тэкля. — Хіба ў нашым Дабралесе хто чым правініўся?

— Усюды цяпер гэтай погані, нечысці партызанскай поўна. Вунь жа і ў нас нехта парасклеіваў лістоўкі, дык і шукаем.

Немцы з Кандратам выйшлі з хаты, і Тамара глыбока-глыбока, быццам скінула з плеч найвялікшы цяжар, уздыхнула.

— Пранесла, — вымавіла яна з палёгкай.

— А хто ж бо ты такая будзеш? — запытала Тэкля.

— Дзяўчына, — адказала Тамара.

— Бачу, што дзяўчына. Але з чым, чаго і адкуль ты сюды прыйшла.

— Вы ж, мабыць, бачылі ў кошыку, з чым я сюды прыйшла. А дзе ж вашы ўсе? Вы ж, мабыць, не адна жывяце?

— Вядома, што не адна... Чалавек з дзецьмі недзе ў полі. Як той казаў, на смерць рыхтуйся, а хлеб ўсё роўна спячы...

— Чаго вы на тую смерць? Няхай лепш яны памруць.

— Хто яны?

— А гэтыя, што прыходзілі.

— Чаго бо іх сюды неслла? — як бы спытала сама ў сябе цётка Тэкля. — Мы ж іх тут рэдка і бачым. Ніякай, як нехта ім на балючы мазоль наступіў.

Тамара наважыла даведацца, чаго ўсё-такі нанесла немцаў у Дабралес, тым больш, што першае спатканне з імі не прынесла ніякай небяспекі. Але дзяўчына не ведала, як аднясецца гаспадар і дзеці цёткі Тэклі да яе. Хто іх ведае, што яны за людзі.

Увечары, калі сабралася ўся сям'я ў хату, Тамара намёкамі прыблізна сказала, хто яна такая і чаго прыйшла сюды ў Дабралес.

— От бо настаў час, — уздыхнуў цяжка дзядзька Сідар, стары гаспадар, — што на сваёй зямлі трэба людзям туляцца па закахулах. Нагнала гэтай навалачы сюды нячыстая, дык мо' і на век яны запаланілі нашу зямельку.

— Не, не на век, не на век, дзядзька Сідар, — страпанулася Тамара, быццам ёй трэба было выйсці на трыбуну і сказаць усяму свету, што навокал дзеецца, — не на век, знойдзецца і на іх управа.

Тамара сказала пра апошнія зводкі інфармбюро, і стары слухаў тыя навіны, якія для яго былі светлымі прабліскамі надзеі і радасці.

На вуліцы зарыпаў гармонік, і Куліна, трохі маладзейшая за Тамару, Тэкліна дачка, грудастая прысадзістая дзяўчына, аж уседзець не магла на месцы.

— Сходзім на музыкі, Таечка, — звярнулася яна да Тамары.

— Хіба ў вас яшчэ і на музыкі ходзяць?

— А чаму ж не. Вайна вайною, а музыкі музыкамі.

На ігрышча прыйшлі і немцы з паліцаямі. Фашысты спярша падазрона аглядалі ўсіх, быццам шукаючы партызанаў, але як толькі пачаліся танцы і моладзь пайшла ў скокі, немцы пачалі выскаляцца, нешта гергетаць паміж сабою. Відаць, для іх было навіною такое бачыць.

Дабралескія хлопцы і дзяўчаты падазрона пазіралі на Тамару, але Куліна пашапталася з імі, і яны, мусіць, уведаўшы, хто яна, глядзелі ўжо на дзяўчыну, як на сваю. Куліна колькі разоў запрашала Шкарубскую на танец, але

Тамара адмаўлялася, быццам яна зусім не ўмее танцаваць. Ёй карцела дазнацца, чаго сюды прыехалі немцы. Яна ўслуховалася ў гаворку салдат, але, мусіць, таму, што нямецкую мову разумела з пятага на дзесятае, нічога не магла ўшалопіць.

З вячорак Тамару правёў да самай хаты Кандрат Перагуд. П'янаваты, ён ужо, як стары знаёмы, заляцаўся да дзяўчыны. Ля хаты гарнуўся да яе, хочучы пацалаваць. У твар Тамары біла перагарам, быццам з тае паршывае бочкі, але яна трывала як магла. Ёй карцела выпытаць сёе-тое ў паліцай. Кандратаў язык менціўся, твар выскаляўся:

— Ды ты са мною не бойся нічога і нікога. Я тут усім начальнік, — пахваляўся паліцай.

— Не трэба, не трэба, дзядзечка, — закрывала Тамара, калі Перагуд на ўсю сілу прыціснуў яе да сябе. — Хіба ў вас усе такія хлопцы? Нашы, вяляціцкія, дык рахманыя, сарамяжныя.

— Дык то ж вашы! Хіба яны хлопцы! Што ж то за хлопец, каторы дзеўцы не дасць рады...

— Ой, пусціце, дзядзечка, цётка Тэкля пачуе, дык сорама колькі будзе...

— Сорам не дым, вачэй не выесяць. Твая цётка, як даведаецца, што ты са мной, дык і языком не паварушыць. Мой дух усе тут чуюць...

— Я ведаю, што чуюць. Мне казалі ўжо.

Падахвачаны паліцай, зусім разменціўся языком. Ён раскажаў Тамары, чаго сюды прыехалі фашысты, хвалячыся, што па такой патрэбе яны нікуды, апроч Дабралеса, не маглі паехаць, бо нідзе, апроч Дабралеса, няма такога чалавека, як іхні Яўсей Самасейка.

Тамары карцела як хутчэй выбрацца адсюль, з Дабралеса, каб усе раскажаць камісару брыгады Лук'янчыку.

Выбрацца ёй давялося нялёгка. Дабралес быў ачэплены эсэсаўцамі і паліцаямі...

ВЯСНА...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

На вуліцах Полацка гуляе вясна. Маладая. Чароўная. Спакуслівая. Тысяча сотая, як сведчаць летапісы, што ляжаць у халодных змрочных скляпеннях архіваў. Тысяча сотая...

Праўда, не скажаш гэтага, калі ты стрэнеш вясну-палачанку дзе-небудзь на беразе Дзвіны. (Некалі, маючы на ўвазе яе гандлёвае значэнне, пра Дзвіну казалі, што берагі ў яе сярэбрыя, а дно залатое...) Не скажаш, калі дамовішся спаткацца з ёю на рамантычным вале Івана Грознага (грозны рускі цар загадаў палачанам насыпаць гэты вал пасля Лівонскай вайны: каб зручней было сустрэцца атакі ворагаў і бараціцца ад чужаземных захопнікаў). Не згадеш узрост вясны-палачанкі і тады, калі выйдзеш на спатканне з ёю цёплым зорным вечарам...

Няўжо і першая палачанская вясна была гэткай жа спакусніцай?

Першая. Хто пра гэта можа раскажаць...

Гэтым летам Полацку спаўняецца 1100 год. Але гэта гадавіна не заснавання горада, а першага ўпамінання яго ў летапісе — у «Повести временных лет».

Не маем мы сёння звестак, які быў старажытны Полацк. Затое дайшлі да нас летапісныя старонкі, якія раскажваюць пра эканамічную і палітычную моц яго. Як аднаму з буйнейшых гарадоў старажытнай Русі, у свой час, па дагавору, выплачваю давіну Полацку нават сам Царград.

Аднак лёс быў неадольна міласцівым да Полацка і палачан. Не раз спустошваліся яго жытніцы, не раз палыхаў ён у агні варажых пажараў, не раз плаціў за сваю славу крывёю адважных абаронцаў.

«Доколе сила наша велика, идем вперед. Кинемся на них, допредь на нас кинутся, николи на Руси силы такой не бывало. Пусть всякий без хитрости бьется, пусть не о спасении мыслит, а о победе...»

Гісторыя данесла гэтыя словы князя Андрэя Полацкага на Кулікоўскай бітве і да нашага часу. У краязнаўчым музеі Полацка экспануецца зброя, прабітыя кулямі каскі, крыжы і ордэны тэўтонаў дваццатага ста-

годдзя — гітлераўскіх захопнікаў. Як і іх крываважэрным продкам, ім таксама было мала свае зямлі. Яны таксама пражылі зямлі чужое. І яны атрымалі яе назаўсёды... Аб гэтым сведчаць і заржавелая зброя і каскі, прабітыя кулямі...

«Сёння, 4 ліпеня 1944 года, развіваючы наступленне, войскі 1-га Прыбалтыйскага фронту штурмам авалодалі горадам і важным чыгуначным вузлом — магутным раёнам абароны немцаў — Полацкам.

Сёння, 4 ліпеня, сталіца нашай Радзімы Масква салютуе доблесным войскам 1-га Прыбалтыйскага фронту 20 артылерыйскімі залпамі з 224 гармат...»

Мы ўжо забылі гэтыя загады і зводкі Саўінфармбюро... А як чакалі мы іх, усе савецкія людзі, у тыя страшныя для ўсіх нас дні вайны... Як яны былі патрэбны ўсім нам тады...

...Войны, пажары, эпідэміі рабілі сваю разбуральную справу. І з цягам часу Полацк, які ў 16-м стагоддзі налічваў звыш 100 тысяч насельніцтва, за тры стагоддзі зміжарнеў і зачох. У канцы 19-га стагоддзя ў ім пражывала ўсяго нейкіх 20 тысяч жыхароў.

Крамкі дробных гандляроў, саматужныя майстэрні, выгукі рамеснікаў («Самавары, каструлі лудзім! Ножны, нажы точымі!»), нуднае рыпенне сялянскіх калёсаў па незабрукаваных вуліцах, брэх сабак па падваротнях — і над усім гэтым сыты, ланівы гул царкоўных звонаў.

На ўсіх чатырнаццаці прадпрыемствах горада ў 1891 годзе працавала... 87 чалавек. І гэта быў увесь «рабочы клас» Полацка.

Не, можна пэўна сцвярджаць, што не такімі былі вёсны-палачанкі, даўно мінулыя, даўно забытыя. Зусім не такімі, як сённяшняя вясна ў Полацку.

Сёння бурліць і кіпіць яе працоўная песня там, дзе будзеца і рыхтуецца ўступіць у строй першая чарга Полацкага гіганта — нафтаперапрацоўчага завода. Сёння прыбірае яна зелянінай вуліцы і алеі маладога горада, які выбудоваўся тут за тры гады людзьмі, што прыехалі сюды, у Полацк, на вялікую пачэсную работу з самых розных канцоў нашай Радзімы.

Сёння ў Полацку працуе і, кажучы мовай справаздач, дае прадукцыю завод шклова-

Гэта яны, вясёлыя дзяўчаты — брыгада Галіны Лысавай, — будуюць новы Полацк.

лакна. Валакно, якое не гарыць, не б'ецца, не рвецца... Ткачыні, што ткуць гэтыя чароўныя шкляныя палотны, кажучы, што дарога ў гэтых іх палотен пачэсная і вельмі адказная...

Сёння ў Полацку тры кінатэатры, сорак клубаў, трыццаць плячэ бібліятэк. Адпачывай, вучыся, радуйся.

Полацк увесё, з ранку да вечара, звоніць юначымі галасамі. Тут педвучылішча, лясны тэхнікум, гандлёва-кааператыўны, сельскагаспадарчы, медыцынскі вучылішча...

Вось чаму хоць Полацку і тысяча стагадоў, а пісаць хочацца пра яго вясну...

Пра васьм гэтах дваіх, што сядзяць, цесна абняўшыся, над соннай Дзвіной і без слоў перагаворваюцца закаханымі сэрцамі. Пра шчуплае дзеўчанё, што ледзь не па зямлі валачэ ў адной руцэ партфель, а ў другой — нібыта баючыся разліць ці разбіць неасцярожна — нясе ў маюсенькім клучку зайца з пластыліну. Пра тых, што ў чырвоных гальштукіх, нязвычайна прычыллы, сабраліся ў гаркоме камсамолу. Прыйшлі яны сюды, каб атрымаць камсамольскія значкі...

Мне хочацца раскажаць пра электразваршчыцу-нафтабудаўку Любу Чарненку — камсамолку з той пароды, якая без закліку ведае, што яе месца там, дзе цяжэй, дзе патрэбней... Пра яе маці, Надзею Васільеўну. Паўсвеці аб'ездзіла яна са сваім Міхалычам. І не толькі ездзіла следам. У маладосці і сама яна ўмела паказаць сябе там, дзе патрэбны былі ўмельныя рукі, дзе не абыццця было без кемлівасці, ну, ды дзе і сіла была патрэбна таксама.

Ну, а цяпер, калі ўжо і ўнучку не адарвеш ад падолы, цяпер ужо засталася адно: куды ён — туды і яна.

Шчаслівы той, хто пражыў васьм гэтак жыццё — у разумнай згодзе, у добрым ладзе: куды іголка — туды і нітка... Ды яно што ж — за такой «іголкай» можна было хоць на край свету. Орс, дык Орс. Пасля Орска Бабруйск. А там Ташкент. А там Масква. А там Ішымбай. А потым Улан-Удэ... А затым Нова-Куйбышаў...

І ўсё гэта «нашы» з Міхалычам заводы, новабудоўлі... Праўда, у Нова-Куйбышаў пайшла ўжо на будоўлю і дачка Люба. Там і зяць-будуўнік заімілі. Там і сын Гена пасля школы пайшоў па бацькоўскай сцежцы — таксама будаваць! Чацвёрты разрад ужо меў. А цяпер у арміі...

Такая васьм працоўная дынастыя (двае меншых яшчэ ў школе вучацца) Івана Міхалычавіча Чарненкі.

Іван Міхалычавіч Чарненка — славуці на ўсю краіну такелажнік-мантажнік. А мяне перш за ўсё скарыла душэўная прыгажосць гэтага чалавека. Прызнаюся, мне не давялося бачыць, як становіў ён апошнюю калону тэрмічнага крэйкіна (кажучы мовай «непосвяшчэнных», металічную трубу для перапрацоўкі нафты, трубу вагой у 140 тон і вышыняй з 12-павярховы дом...) Як стаяла некалькі гадзін запар, не адышлася ні на хвіліну ад мужа, пакуль не скончылася работа, Надзея Васільеўна. К часу нашага знаёмства Іван Міхалычавіч, як ён казаў: «пусціў ужо сваю першую чаргу на «Нафтабудзе»... І таму мы сустрэкліся ў Чарненкаў дома.

Прыбегала Люба (вельмі смяшалася, бо ў клубе збіраўся нейкі вялікі сход моладзі). Прыбегала зірнуць на дачушку Алачку, пацалаваць, спытацца ў мамы, як Алачка сёння. (Бацькі жартуюць: «Прыходзяцца мама...») І ўсё ж паспела раскажаць бацьку пра непаладкі ў брыгадзе:

— Разумееш, мы Архіпцу на самых дзвярах вывесілі газету-маланку: «Мы задыхаемся без кіслароду!»

Іван Міхалычавіч пляшчотна гладзіць шаўковую галоўку ўнучкі, задаволена ківае: — Правільна. Так і трэба. Што ж ён не разуме, што нам без кіслароду труба... Паспываюць паспрацацца Чарненкі (і як

добрачыліва і па-сяброўску спрачаюцца ў гэтай сям'і!) і наконт таго, куды лепей пайсці вучыцца Любе — у вячэрні дзевяты клас ці ў тэхнічнае вучылішча.

Іван Міхалычавіч за вячэрнюю школу: няма чаго скакаць, трэба ўдасканалваць тыя веды, якія ў цябе ўжо ёсць. І стаць спецыялістам не абы, не так сабе, а сапраўдным, вартым увагі... Ён мае на ўвазе электразварку.

Люба, наадварот, за вучылішча. Яе захапляе і работа ў лабараторыі таксама.

Надзея Васільеўна маўчыць. Яна — маці. І яна ведае, як цяжка і працаваць і вучыцца. Да таго ж калі ў цябе яшчэ муж і дзіця ёсць. Праўда, дзіця гэта дома рэдка калі і бывае — усё больш у дзеда з бабай. Але ўсё роўна... Праўда, маці ведае і другое: сама дачка винавата. Ці гэта трэба было кідаць школу? І праз што! Але маці змоўчвае...

— Моладзь. Трэба, каб вучыліся, каб не адставалі ад жыцця. Няма горш, калі чалавек скісае на месцы...

Вочы Івана Міхалычавіча іскрацца маладым блакітным ззяненнем. Не, хто-хто, а ён не «кіс» на месцы! Не!

— Я задаволены сваім жыццём. І работай сваёй цяжкай, рызыкаўнай — вельмі задаволены. Люблю яе...

Жонка падае яму таблеткі (пасля грыпу, ліха на яго, наваліўся галаўны боль) — сам ён не ўспомніць ніколі. Як малому дзіцяці, трэба напамінаць, падаць...

— Вельмі ўжо сумна думаць пра парашкі, мамачка...

Так называе ён жонку: «мамачка».

І сапраўды, што б яны ўсе рабілі без яе! Пачынаючы з самога Івана Міхалычавіча (а яму пяцьдзесят сем) і канчаючы ўнучкай Алачкай, якой і трох яшчэ няма... Як бы яны ўсе без яе абыходзіліся! Гэта ж яна ўсіх іх і корміць, і поіць, і абмывае, і абшывае...

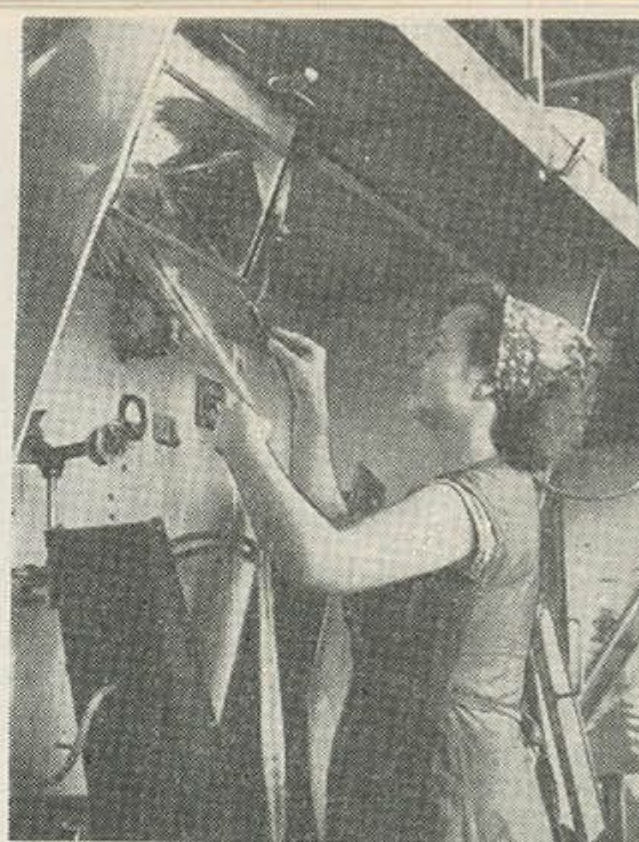
— Яна ў мяне маладзец!

Маладзец, што ніколі «не кісла», не дрыжэла за анучы, не чаплялася за кватэры (а былі яны ўсякія — і добрыя і горшыя), не піліла, калі з зарплаты, пасля добрай работы з сябрамі, часам і пад чаркай дадому прыходзіў... Усё разумела. І калі трэба было падтрымаць ці дапамагчы — сэрцам умела аднуць усё, умела на ўсё адгукнуцца.

Маладзец яшчэ і таму, што нарадзіла яму двух сыноў і дзвюх дачок.

— Яна ў мяне маладзец.

... Вось гэтак з Нова-Куйбышава — апошняй «нашай з Міхалычам будоўлі» — лёгка і весела ўзняліся ўсёй сям'ёй і ў другі раз вярнуліся яны ў Беларусь (перад самай вайной Міхалыч працаваў у Бабруйску).

Вось яно, чароўнае валакно са шкла: не звінціць, не б'ецца... І як плаўна цягае яно ў руках камсамолкі Ядвігі Варапавай — лепшага аператара Полацкага завода шкло-валакна...

Фота П. Нікіціна.

На гэты раз паехалі ў Полацк будаваць нафтаперапрацоўчы завод.

У Полацку атрымалі кватэру ў новым доме, паблізу ад лесу, паблізу ад Дзвіны. Пасля голага стэпу ў Нова-Куйбышаўе, якім раем здаўся ўсёй сям'і хваёвы гоман палачанскіх лясоў! Якой гаючай жыватворнай хваляй, здаецца, абмылі само сэрца чыстыя дзвінскія воды!.. З вясны да восені ў лесе птушыны гай. Цэлае лета — грыбы і ягады. А якая спакуса пасядзець на беразе Дзвіны з вудачкай...

— Смутіла нас Беларусія. Смутіла. — Іван Міхалычавіч сібірач — у яго чысцейшая руская мова. — Тэпер ужо отсюда нікуда... Рыбка, знаеце. Лес. И — красота! Красота-то какая!

... Дзіва што здольна «смутить» наша Беларусь чалавека з прыгожай душой і сэрцам, якое не ведае старасці. Дзіва што зачаруе яна. Заварожыць.

* * *

... Так васьм хваляваліся і складаліся ў зусім некласічны расказ мае думкі і пачуцці ў старажытным Полацку. Пра вясну яго, пра яго характава і маладосць, пра сустрэчы з людзьмі, якія пакінулі ў сэрцы добрыя цёплыя ўспаміны.

Спаўны горад Полацк. І, дальбог, тысяча стагадоў — не так ужо многа...

А так выглядае старая частка горада з Дзвіны...

Новы Полацк — хоць і тысяча сто год яму спаўняецца гэтым летам... Новая вуліца — Гогалеўская.

ПРАКЛЯЦЦЕ ЗА АКІЯНСКІМ АТАМШЧЫКАМ!

ГЭТА здарылася ў жніўні 1945 года. Дванаццацігадовая вучаніца адной са школ японскага горада Хірасіма Мійока Мацубара разам са сваімі тава-рышамі па вучобе займалася вытворчай практыкай. Дзеці спакойна і дзелавіта корпаліся на агародах і раптам... Што ў той момант адбылося, Мійока, вядома, не разумела. Але яна сваімі вачыма бачыла нешта вельмі страшнае і непараўнае. Ад выбуху амерыканскай атамнай бомбы, якая разарвалася ўсяго ў адной мілі ад вучняў, загінула 265 дзяцей з 320. Мійока апынулася сярод тых 55 шчасліўчыкаў, што засталіся жывыя. Але яна атрымала страшэнныя апёкі, ад якіх засталіся злаякасныя шрамы. 8 аперацый перанесла дзяўчынка, але шрамы з'яўляліся зноў. Многія яе сябры па школе памёрлі ад рака і лейкеміі, якія выкліканы радыёактыўным абпраменьваннем. Сама Мійока ўвесь час жыве пад змрочным ценем смерці...

Хірамаса Ханахуса было ўсяго 2 гады, калі грыбападобнае воблака павісла над Хірасімай. Ён не пацярпеў ад выбуху, але яго бацькі і ўсе родныя, за выключэннем бабулі, сталі ахвярамі амерыканскай атамнай бомбы. Пякельны агонь асіраціў тысячы дзяцей, падобных да яго.

І вось зараз, калі ў атмасферы над Ціхім акіянам адзін за адным грукочуць новыя ядзерныя выбухі, якія праводзіць ЗША, Мійока і Хірамаса ўзяліся за пяро. «Гэта трагедыя не павінна зноў паўтарыцца дзе-небудзь у свеце», «Мы рашуча выступаем супраць накіравання запасаў і выпрабаванняў ядзернай зброі», «Мы маем права на шчаслівае і мірнае жыццё. Прашу спыніць ядзерныя выпрабаванні і гонку ўзбраенняў» — вось патрабаванні двух маладых людзей, якія перажылі жахі атамнай бамбардзіроўкі. Іх пісьмы, якія не могуць пакінуць людзей абыхайвамі, уключаны ў адозву ўдзельнікаў паходу за мір горада Хірасімы і ўручаны длегатам Камітэта 18-ці дзяржаў па раззбраенню ў Жэневе.

А колькі такіх або прыкладна такіх пісьмаў, тэлеграм, пасланняў, рэзалюцый з усіх канцоў зямнога шара ідзе ў Белы дом, туды, дзе безадказныя колы, аслепленыя лютай нянавісцю да справы міру, прынялі рашэнне ўзрываць ядзерныя бомбы ў атмасферы! Друк усіх краін аднадушна адзначае, што свет яшчэ не быў сведкам такога шырокага руху народаў супраць вар'яцтва заакіяніскіх атамшчыкаў. Мексіканская газета «Прэнса лібрэ» піша, напрыклад, што «аднадушныя магутныя пратэсты ўзрушылі увесь свет як рэакцыя на аднаўленне Злучанымі Штатамі Амерыкі ядзерных выпрабаванняў». Шырокія слаі амерыканскага народа таксама прыйшлі ў рух. Англіійская газета «Дэйлі геральд» указвае, што «ў Злучаных Штатах, як відаць, адбываецца штосьці новае і даволі абнадзейваючае. Аднаўленне амерыканскіх ядзерных выпрабаванняў на Ціхім акіяне прыяло амерыканскую грамадскую думку ў такое ўзрушэнне, падобнага якому не было ў мінулым». Газета піша, што такая рэакцыя ў Амерыцы супадае з «паўстаннем розуму ва ўсім свеце, што накіравана супраць гонкі ядзерных бомб».

Газеце нельга адмовіць у трапнасці вызначэння. Так, сапраўды розум, сумленне чалавецтва паўстаюць супраць злачыннай палітыкі кіруючых колаў ЗША, якія працягваюць тупую пагарду да патрабаванняў і спадзяванняў народаў, з бязмежным цынیزмам кідаюць выклік народам нашай планеты. Дарэмныя былі спробы дзяржаўнага сакратара Раска прыпудрыць агрэсіўны крок стандартнымі фразамі аб тым, што, маўляў, выпрабаванні патрэбны ў якасці нейкай гарантыі так званага «свабоднага свету». Мала знайшлося легкаверных, якія папаліся б на гэтую вудачку Вашынгтона. У ядзерных выпрабаваннях бачаць сваю выгоду толькі гандляры вайной, фабрыканты ядзернай зброі.

А ў Вашынгтоне працягваюць рабіць выгляд, што нічога асаблівага не здарылася. Над астравамі Раждзяства і Джонстана рвуцца ўсё новыя і новыя ядзерныя бомбы, радыёактыўныя ападкаў ад якіх выпадуць у першую чаргу ў краінах Азіі, Афрыкі, Сярэдняга Усходу. Дзеля здзяйснення сваіх злачынных планаў імперыялісты ставяць пад пагрозу жыццё і здароўе мільёнаў людзей. Вашынгтон літаральна шалее, імкнучыся яшчэ больш распаліць гонку атамных узбраенняў. Па падліках замежнага друку, ЗША і іх саюзнікі па НАТО — Англія і Францыя правялі да красавіка гэтага года 230 ядзерных

выбухаў. Цяперашняя серыя выпрабаванняў над Ціхім акіянам уключае яшчэ прыкладна 30—40 выбухаў. Намячаецца правесці, у прыватнасці, рад выбухаў у космасе, у тым ліку на вышыні 800 кіламетраў.

Вучоныя многіх краін рашуча пратэстуюць супраць гэтых небяспечных эксперыментаў. Японская газета «Асахі івнінг ньюс», тлумачычы прычыны гэтага, піша, што гэтыя выбухі парушаць магнітнае поле Зямлі, а ўнутраны пояс Ван Алена, які праходзіць недалёка ад Зямлі, будзе фактычна знішчаны. Гэта, напэўна, адаб'ецца на радыё-связі над Ціхім акіянам або поўнасьцю парушыць яе. Сваімі ядзернымі выпрабаваннямі на гэтых двух астравах Злучаных Штатаў не толькі выцеснілі японскія рыбалавецкія судны з вельмі вялікага раёна ў цэнтральнай частцы Ціхага акіяна, але і вось-вось прымусяць даць сігнал аб спыненні міжнародных рэйсаў японскай авія-транспартнай кампаніі. Апрача таго, гэтыя выбухі створаць небяспеку ўтварэння «смяротнага попелу».

Ворагі міру, прыхільнікі палітыкі «з пазіцыі сілы» раз-раз самазадаволены паціраюць рукі. Яны наіўна разлічваюць, што атамны феерверк у Ціхім акіяне можа каго-сьці запалохаць. Не, Савецкі Саюз не баіцца ні пагроз, ні дэманстрацыі сілы. У нас ёсць дастаткова сіл і сродкаў, каб ахаладзіць ваяўнічыя галовы з Вашынгтона. Савецкі ўрад адкрыта папярэджвае, што ён прыме адпаведныя меры для ўмацавання абароназдольнасці СССР, калі ЗША адноўяць ядзерныя выпрабаванні. Вашынгтон не прыслухаўся да голасу розуму. Ён аднавіў выпрабаванні зброі масавага знішчэння. Усе вынікі за гэты агрэсіўны акт лягуць на ўрад ЗША.

Пракляцці шлюць народы ў адрас заакіяніскіх атамшчыкаў. У магутным руху супраць амерыканскіх ядзерных выпрабаванняў, супраць пагрозы атамнай вайны актыўную ролю адыгрываюць жанчыны ўсіх краін. Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын рэзка асудзіла злачынныя дзеянні правачых колаў ЗША. У саміх ЗША жаночы рух за мір прыняў небывала шырокі размах. Пра гэта сведчыць нават такі рэакцыйны часопіс, як «Нью-Йорк таймс мэгэзін», які змясціў артыкул аб стваральніку арганізацыі «Жанчыны, змагайцеся за мір!» пані Уілсон. Часопіс піша: «Зараз арганізацыя «Жанчыны, змагайцеся за мір!» мае 130 арганізатараў не менш чым у 40 штатах. Ніхто не можа сказаць напэўна, але гэтыя арганізатары, магчыма, у сваю чаргу, падтрымліваюць адносіны яшчэ са 100 тысячамі жанчын, якія пры адным толькі ўпамінанні аб «востраве Раждзяства» пачынаюць пісаць пісьмы членам кангрэсу ад сваіх акруг, устанаўліваюць пікеты, дэманструюць перад Белым домам, збіраюць у грамадскіх бібліятэках подпісы пад петыцыямі ў абарону міру, якія, калі б іх усе разгарнуць, працягнуліся б на некалькі міль». У г. Лос-Анжэлесе жаночыя групы барацьбы штодзённа пляць дзён у тыдзень пікетуюць установы Камісіі па атамнай энергіі ЗША, патрабуючы спынення выпрабаванняў. У г. Портлендзе (штат Арагон) жанчыны выходзяць на цэнтральныя вуліцы горада кожны раз, калі пачынаюць выць сірэны трывогі. На плакатах, якія яны нясуць, напісана: «Адзіная абарона — гэта мір».

У Англіі арганізацыя «Маці супраць вайны» ўручыла прэм'ер-міністра Макмілану петыцыю, падпісаную англійскімі маці. Гэтая петыцыя заклікае да спынення ядзерных выпрабаванняў. Ліга іракскіх жанчын заяўляе: «У імя маці, якая хоча забяспечыць сваім дзецям спакойнае жыццё, і ў імя дзяцей, якім мы жадаем працвіцання без страху і неспакою, мы далучаем свой голас да голасу мільёнаў людзей добрай волі, што пратэстуюць супраць ядзерных выбухаў ЗША».

У ліпені ў сталіцы нашай Радзімы — Маскве адбудзецца Сусветны кангрэс за раззбраенне і мір. На Кангрэс прыбудуць прадстаўнікі многіх краін свету. Усе яны выкажуць свае думкі і пачуцці аб міры. На гэтым Кангрэсе скажуць сваё слова і савецкія людзі, якім больш за ўсіх давялося адчуць жахі другой сусветнай вайны.

Моцны голас за мір удзельнікаў Кангрэсу падхопцяць усе міралюбівыя людзі свету. Мір пераможа вайну!

Г. НАВІЦКІ

П!

Ціхім
Намя-
осмасе.

упраць
«Аса-
што
утраны
будзе
радыё-
ць яе.
астра-
ія ры-
альнай
даць
авія-
і ство-

ы» за-
разліч-
ка ка-
пагроз.
і срод-
нгтона.
швед-
Р, калі
он не
аванні
эсіўны

атам-
ядзер-
вайны
Між-
а асу-
саміх
раз-
аспіс.
ул аб
мір!»
анчы-
менш
а, але
ымлі-
я пры
а» па-
акруг,
м до-
д пен-
нуць.
е жа-
дзень
ВША.
ендзе
вулі-
тры-
зіная

чыла
нглій-
дзер-
У імя
ойнае
я без
оласу
праць

адбу-
Кан-
яны
Кан-
ольш
м.

опяць

КІ

Жукавала зязюль

(Жаночыя вобразы ў творчасці Янкі Купалы)

ЗДАЎНА павялося ў наро-
дзе лічыць зязюлю вя-
шчункай лёсу. Варта толь-
кі было пачуць прарочае «ку-
ку», як змораная жняя раптоў-
на выпроствала згорбленую
спіну ў чаканні добрых ці
дрынных прадвясчанняў. Ха-
целася, вядома, абавязкова па-
чуць адказ на сваю загадку.
Толькі дарэмна чакала жанчы-
на адказу: не было месца
шчасцю ў яе жыцці, бо да са-
мых краёў яго запоўнілі гора
і пакуты. Адзінае выратаванне
бачыла яна ў смерці.

Ці ж не такі лёс напаткаў і
маладую гераіню з пазмы
Янкі Купалы «Зімою»? Шчыра
кахае Ганна такога ж, як і
сама, беднага хлопца Цімоха,
маецца быць шчаслівай. Але
над галавой не паспеўшага
яшчэ расквітнець шчасця зано-
сіць сякеру памешчыцкая
сквапнасць. Яна і шпурляе бед-
ную жанчыну з маленькім дзі-
цем на руках у абдымкі раз-
юшанай стыхіі. Пачынаецца
сімвалічны паядынак жыцця і
смерці. Няўмольна шалее мяце-
ліца, слепіць мокрая ад слёз
вочы. Вецер, як былінку, гне
бездапаможную да зямлі.

І ўрэшце смерць святкуе пе-
рамогу. Жанчына ж загінула,
самаахварна скарыўшыся лёсу.

У вобразе Ганны ўвасоблены
характэрныя рысы гераінь
ранніх твораў Я. Купалы, дзе
паэт адлюстроўваў цяжкі лёс і
бяспраўе жанчыны-сялянкі, але

яшчэ не ўказваў шляхоў да яе
вызвалення.

Вачыма баязлівай, запалоха-
най жанчыны глядзіць на нас у
пачатку і Марыля («Раскіда-
нае гняздо»). Яна шчыра мо-
ліцца богу, чакае ад яго ўзна-
гароды за цяжкія пакуты. Але
няшчасцям няма канца. Адно
за другім звальваюцца яны на
галаву знясіленай хворай жан-
чыны. Здаецца, вось-вось яна
зваліцца і больш ніколі не
ўстане. Але Марыля жыве на-
перакор усім пакутам і здзе-
кам. Жалезнае цяпленне дапа-
магло ёй адстаяць жыццё.
Цяпленне — вось яе асноўная
апора. Прад'явіць жа актыўны
пратэст ворагам Марыля яшчэ
няздольна.

Няздольна на гэта і яе дачка
Зоська. Толькі ў марах заносі-
цца яна далёка, на наваколь-
ны ж свет глядзіць даверліва
і наіўна. Каханне да паніча за-
ваблівае яе ў свет незвычай-
ных дзявочых мар. Цяпер
Зоська знаходзіцца як бы ў
стане летаргічнага сну: яна іс-
нуе толькі фізічна, сніць дзі-
восныя казачныя сны, сапраўд-
нае ж жыццё праходзіць міма
яе. Прачынаецца яна ад звону
растаптанага панічом люстэрка
кахання. Але гэта яшчэ далёка
не поўнае абуджэнне: Зоська
не паспела яшчэ як след пра-
цёрці вочы. Спрасонку кідаец-
ца яна ва ўсе бакі, спрабуе
нават павесіцца і ўрэшце вар'-
яе. Але паступова сон рас-

сейваецца. Да Зоські нарэшце
прыходзіць свядомасць: яна
пазнае сялянскую праўду і га-
това пайсці за Сымонам на яе
пошукі. Жанчынай зроблен
першы (няхай яшчэ зусім ня-
пэўны) крок у напрамку свядо-
мага ўспрыняцця сутнасці кла-
савых узаемаадносін.

А хто не ведае вясёлую жар-
таўніцу і насмешніцу Паўлінку?
Гэта яна выйшла на сцэну, каб
павесці рашучую барацьбу
супраць усяго коснага, адста-
лага і прынесці ў дар жыццю
ўсё перадавое, прагрэсіўнае.
Дасціпны гумар, смех-сарказм,
іронія — вось яе ўлюбёная
зброя. Паўлінка не жадае за-

Да 80-годдзя
з дня нараджэння
Янкі Купалы

знаць лёс маці, ператварыцца
ў такую ж, як і яна, запалоха-
ную бязвольную жанчыну. Яна
вядзе ўпартую барацьбу ў імя
перамогі новага і бліскава вы-
конвае сваю пачэсную місію.
У вобразе Паўлінкі знайшлі
ўвасабленне лепшыя рысы на-
роднага характару: непакор-
насць, высокая чалавечая год-
насць і маральная чысціня.
Вось чаму бурнымі апладыс-
ментамі сустракаюць глядзчы
кожнае паяўленне Паўлінкі на
сцэне.

Гераіні Купалы не спыняю-
цца на паўдарозе. Нельга не за-
хапляцца бясстрашнасцю, валь-
налюбствам непадкупнай пры-
гажуні Бандароўны. Смела і
горда кідае яна выклік раз-
бэшчанаму пану Патоцкаму.
Для яе лепш загінуць, чым
скарыцца. Бандароўна — гэта
ўжо не адзінокая бездапамож-
ная дзяўчына. Не цяпленне —
яе асноўная апора ў жыцці, а
народ, праўда. Смерць Бандароўны
выклікае ў народзе гнеў
і абурэнне.

Гэты гнеў выліваецца ў гроз-
ную рэвалюцыйную хвалю, якая
разносіць помсту па ўсёй
Украіне.

Задымелі ў пажарах
Панскія сялібы,
Палілася кроў ракою
На лузі, на скібы.

Назаўсёды пахавала рэвалю-
цыя пад сваімі магутнымі хва-
лямі бяспраўе, пакуты і гора,
адкрыла перад чалавекам шы-
рокую дарогу ў светлае буду-
чае.

Нібы абуджаныя вясною

На здымках: ілюстрацыі бела-
рускіх мастакоў да твораў
Янкі Купалы. Уверсе: «Алеся».
Унізе злева: «Бандароўна»;
справа — «Зімою».

птушкі, заспявалі новыя гераі-
ні радасныя песні аб сваім
шчасці, аб дружнай калектыў-
най працы, аб калгасным жыц-
ці.

Я — калгасніца
маладая,
Жыву весела,
Ані дбаю, —

з гордасцю заяўляе свабодная
жанчына-калгасніца. Праца
стала цяпер для яе не цяжа-
рам, а гонарам.

А як выйду я —
Іхня маці —

Ды калгаснае
Жыта жаці,—

Густа сцелюцца
Услед снапочкі,
Пяю песенькі
Аж да ночкі.
Усхвалявана і аптымістычна
гучыць песня маладой трактэ-
рысткі. Цудоўныя мары клі-
чуць яе да новых, нязведаных
далячын.

Даляцець да неба
Мяне доля кліча.

Не нацешыцца сваёй працай
і маладая льнаводка, не налю-
буецца яна бязмежным морам
сініх кветак. Ды як тут не ра-

давацца, як не спяваць, калі
цвіце яе доля, яе шчырае
светлае каханне, калі песні
ідуць ад душы.

Неба сеяла цяпло,
Цёплы дожджык
церушыў,
У думках радасна было,
Беглі песні ад душы.

Нават і ў сне не мроілася
жанчыне аб тым, што сёння
стала яснай явай. Дарэмна
прарочыла старая маці сваёй
дачцы Алесі цяжкі і бяспраў-
ны лёс. Ужо больш ніколі не
сядзе яна за прасніцу, не бу-
дзе прасці кужаль ды «выгля-

даць долі, шчасця ў маладыя
вёсны». У Алесі цяпер іншы
шлях у жыцці: свабоднай птуш-
кай узмыла яна ў паднябессе.

Паляцела дзяўчына
Самалётам гонкім
Над шчаслівай краінай,
Над роднай старонкай.

І няма патрэбы больш звяр-
тацца да шэрай вяшчункі,
няма падстаў турбавацца за
свой лёс.

Цвёрда ўпэўнена савецкая
жанчына, што яе будучае —
самае светлае, самае шчаслі-
вае ў свеце.

В. ЛЕМЦЮГОВА

Максім ТАНК

ЗАВУШНІЦЫ

О, колькі раз прасіў я
Назначыць мне спатканне;
О, колькі раз хацеў я
Прызнацца ёй у каханні!

Ды ўсё перашкаджалі,
Калі дзяўчыне верыць,
То павадак вясновы,
То прымаразак-шэрань.

Але і я — упарты.
І каб свайго дабіцца,
Прасіў я шчыра майстра
Зрабіць ёй завушніцы.

На гэтых завушніцах
Я напісаў закліцце —
Усё, што не сказаў ёй,
А ў чым хацеў прызнацца.

Сягоння не ўцячэ ўжо
Ад слоў маіх гарачых
Ні ў час, калі смяецца,
Спявае або плача.

Ні ў час, калі прыляжа,
Змарыўшыся, змярканнем, —
Звіняць ёй завушніцы
Усё пра маё каханне.

* * *

Прашу: хутчэй лічы минуты,
Сустрэчы вызначы хвіліны
І скараці мае пакуты,
Гадзіннік на руцэ дзяўчыны!

Калі ж цвісці будзе зямля ўся,
Ад пацалункаў буду п'яны,
Прашу цябе я: не спяшайся,
Гадзіннік на руцэ кахана!

Калі ж забаўлюся да рання
З таварышамі, з песняй звонкай,
Не адмярай минут чакання,
Гадзіннік на руцэ у жонкі!

А трэба будзе мне расстацца
Са ўсімі, з кім дружыў на свеце, —
Спыніся, дай час развітацца,
Гадзіннік на руцэ у смерці!

ГІМН СОНЦУ І ХЛЕБУ

«Мой хлеб надзённы» — так назы-
ваецца новая кніга вершаў М. Танка,
аднаго з самых творча актыўных су-
часных беларускіх паэтаў. У гэты
зборнік уключаны новыя яго вершы,
напісаныя за апошнія тры-чатыры
гады. Многія з іх змяшчаліся на ста-
ронках часопіса «Полымя», а цяпер,
сабраныя разам, склалі цікавую і раз-
настайную па тэматыцы кнігу, якая
не можа застацца па-за ўвагаю тых,
хто любіць паэзію і сочыць за яе най-
больш выдатнымі з'явамі.

Няцяжка заўважыць, што зборнікі
М. Танка маюць змястоўныя і харак-
тэрныя назвы: «Каб ведалі», «На
камяні, жалезе і золаце», «У дарозе»
і, нарэшце, «Мой хлеб надзённы».
Кожны з іх вызначае па-свойму пэў-
ны гістарычны этап у жыцці народа
і краіны і кладзе новую ступеньку ў
біяграфіі самога паэта.

Асноўныя матывы новай кнігі:
услаўленне савецкай бацькаўшчыны,
запрацаванага хлеба, як сімвала міру
і шчасця, трывожны роздум аб буду-
чыні.

Цяпер у нас многа гавораць аб
творчай індывідуальнасці пісьменні-
ка, аб уласнай паэтычнай манеры,
уласцівай кожнаму значнаму паэту,
аб сваім, непаўторным голасе.

М. Танк — яркая творчая індыві-
дуальнасць, яго вершы адразу па-
знаем і адрознім ад вершаў іншых
добрых і розных паэтаў — па энергіі
і сіле радка, па шырыні дыяпазону,
па таму філасофскаму роздзуду, які
характэрны для яго твораў.

Лепшыя яго творы (а іх большасць

МОЙ ХЛЕБ НАДЗЁННЫ

Непакой за цябе, зямля мая,
За твой ураджай, спакойны сон,
За дрэва кожнае ў гаях,
За весніх песень перазвон,
Непакой за цябе, зямля мая, —
Мой хлеб надзённы.

Часамі ён горкі ад пылу быў,
Часамі салёны ад слёзаў быў,
Часамі гарачы ад пораху быў,
Але і салодкі ад дружбы быў
Мой хлеб надзённы.

І не кладзіце мне хлеб другі
У кайстру, калі я ў дарогу іду,
На стол, калі бяседу вяду,
На сэрца, калі на ім рукі складу.

Ш Ч А С Ц Е

Простае шчасце людское,
Так як і наша з табою,

Пэўна, складаецца з солі,
З хлеба, сабранага ў полі,

З поту, дарожнага пылу,
З роднага небасхілу,

З дружбы, мацнейшай ад смерці,
З песні... І так мне здаецца:

Каб з чаго іншага скласці,
Дык ці было б яно шчасцем.

у зборніку) дыхаюць жыццём, актыўна ўмешваюцца ў надзённыя справы савецкіх людзей, духоўна ўзнімаюць чалавека, дапамагаюць яму бачыць далей і лепш. У гэтых творах мы сустракаем працавітага, вясёлага і моцнага чалавека, які любіць жыццё і людзей, хоча міру на зямлі, нястомнага адкрывальніка і падарожніка, які аб'ездзіў паўсвету.

У зборніку ёсць вершы, напісаныя ў выніку вандровак па Кітаі і за акіяны, у ЗША, на Асамблею, дэлегатам якой быў паэт. Гэтыя вершы пацвярджаюць наш круггляд, паказваюць савецкага чалавека за мяжой. Аб акіяне і Нью-Йорку пісалі ўжо многія нашы паэты: П. Броўка, П. Глеб-ка, П. Панчанка. Але М. Танк знаходзіць свае, уласцівыя толькі яму словы і фарбы, каб паказаць нязвычайнае для нас замежнае жыццё і выказаць пачуцці патрыятычнай адданасці бацькаўшчыне.

Відаць, мора думкі мае адгадала,
Чаго я прыходжу на бераг заліва,
І перада мною ў гадзіну адліву
Са дна падняло свае рыфы і скалы,

Каб я падысці мог на некалькі крокаў

Бліжэй да радзімы далёкай.

У адным са сваіх вершаў («...Я — чалавек...») М. Танк зазначае, што ён любіць знаёміць між сабою людзей, горныя вяршыні, дубровы, мелодыі. Сваю песню ён пасылае на падмогу грэчаскім змагарам за свабоду, Маполісу Глезасу, які ўжо колькі год пакутуе ў каземате, свабоднай Кубе і яе гераічнаму народу на чале з салдатам рэвалюцыі Фідэлем Кастра. Ён славіць бессмяротнага героя Конга Патрыса Лумумбу.

З любоўю піша М. Танк аб нашых братніх рэспубліках.

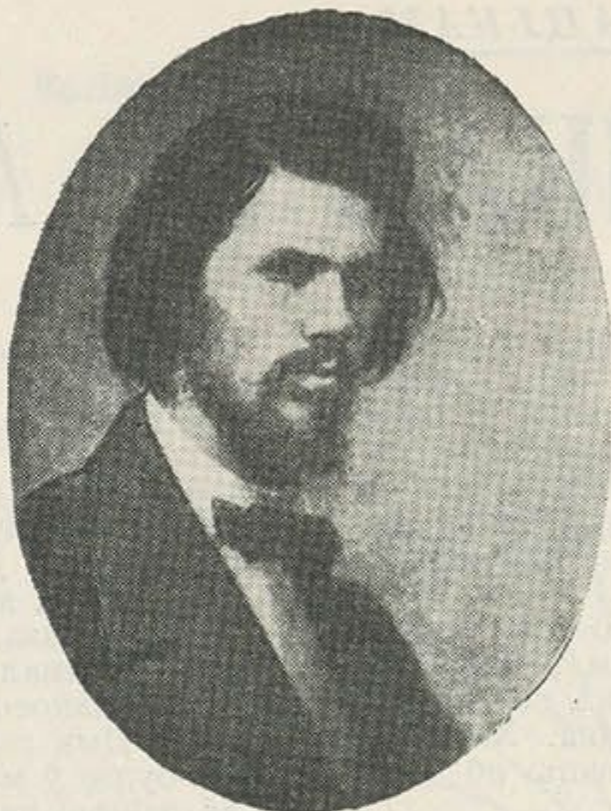
Не толькі па тэматыцы, але і па характару, стылю, рытму і інтанацыі вершы М. Танка надвычай разнастайныя. Побач з такім глыбокім філасофскім творам, як «Сонечны гадзіннік», мы знаходзім у яго гумарыстычны («Пудзіла»), пабудаваны ў форме пытанняў і адказаў, паэтычныя мініятуры, баладу, эпітафію, нацюрморт. М. Танку ўласціва яркая вобразнасць, свежая шырокая думка.

Паэт складае гімн сонечнаму святлу і хлебу, дружбе і міру, «простае шчасцю людскому», здабытаму ў працы і барацьбе. Ён спрачаецца са старажытнай усходняй мудрасцю, якая не лічыць магчымым верыць «...царам і жанчынам». Жанчына, сяброўка і працаўніца, як і родны небасхіл, уваходзіць у паняцце шчасця. Не аднойчы і ў ранейшых творах М. Танка жанчына ўслаўлялася паэтам («Рукі маці», паэма «Янук Сяліба» — вобраз партызанкі Раіны, — вершы, прысвечаныя Веры Харужай).

У зборніку «Мой хлеб надзённы» нямала твораў аб жанчыне і для жанчыны. Некаторыя вершы друкуем на гэтай старонцы.

Восенню гэтага года Максіму Танку спаўняецца пяцьдзесят год. Ён увайшоў у пару сваёй творчай сталасці, набыў багаты жыццёвы і творчы вопыт. У яго цяпер ёсць чаму па-вучыцца маладым паэтам.

Марына БАРСТОК

І. М. Крамской.
Аўтапартрэт, 1867 г.

ГЭТА здарылася ў 1863 годзе. Пецярбургская Акадэмія мастацтваў стала арэнай нечуванага скандалу. Чатырнаццаць яе выпускнікоў катэгарычна адмовіліся выконваць дыпломныя карціны і скульптуры на зададзеныя тэмы. Маладых мастакоў не задавальнялі як далёкія ад жыцця міфалагічныя сюжэты, так і сюжэты, якія лісліва апявалі самадзяржаўе. Яны патрабавалі поўнай свабоды ў выбары кожнай тэмы.

Выйшаўшы з Акадэміі, «пратэстанты» заснавалі арцель мастакоў, накіраваную на камуны, апісанай у толькі што апублікаваным тады рамане «Што рабіць?» Чарнышэўскага. Царская паліцыя зараз жа ўстанавіла за «арцельшчыкамі» тайны нагляд. Яшчэ б! Гэта было яўнае «процідзеянне начальству». І ўсё ж пільная і прадбачлівая ахранка не магла прадбачыць, у якую магутную грамадскую сілу вырасце пазней гэта маленькая арцель.

З той пары рускі мастак пачаў лічыць сябе грамадскім дзеячом. Ён зразумеў, што народ вылучыў яго са свайго асяроддзя і чакае ад яго зразумелага яму роднага мастацтва.

Пратэст «чатырнаццаці» ўзначаліў 26-гадовы Іван Мікалаевіч Крамской, адзін з будучых правадыроў таго вялікага цяжэння ў рускім мастацтве, імя якому — «перадзвіжніцтва».

І. М. КРАМСКОЙ

Да 125-годдзя з дня нараджэння

Сын дробнага канцылярыста, Крамской у маладосці зазнаў шмат нястач і толькі цаной настойлівасці, працы і мэтанакіраванасці атрымаў адукацыю і выйшаў у рады буйнейшых мастакоў. Крамской пачаў сваю дзейнасць як партрэтyst. Выдатным творам з'яўляецца партрэт Талстога. Мастак пазбягае лішняй жэстыкуляцыі і пазіроўкі. Галоўная ўвага майстра накіравана на перадачу ўнутранага аблічча вялікага пісьменніка. Мы сустракаемся з пільным спакойным поглядам яго разумных вачэй і доўга не можам ад іх адарвацца. У партрэтах Някрасава, Салтыкова-Шчадрына, Шышкіна Крамской паказвае маральныя патрабаванні перадавой інтэлігенцыі, адлюстроўвае яе ідэал чалавека.

У далейшым, ужо ў 80-х гадах, Крамской імкнецца пераадолець скромнасць жывапісу сваіх ранніх партрэтаў. Вось «Партрэт невядомай», які мы змяшчаем у часопісе. Тут мастак захоплен перадачай прыгажосці не толькі цудоўнага твару жанчыны, але і яе касцюма: колер і фактура футра, пальчатак, залатой бранзалеткі намалёваныя любоўна і з пачуццём меры. Гэта не ілжывая паэзія «шыкарнага» дваранскага партрэта. Тут — сапраўднае жыццё.

Псіхалагізм, які выявіўся ў партрэтных работах Крамскага, характэрны і для яго сюжэтных карцін. Напрыклад, у «Русалках» казачны сюжэт прыцягвае яго магчымасцю перадаць смутак па нязбытных надзеях і загубленым каханні.

Бадай што лепшай карцінай Крамскага з'яўляецца «Няўцешная гора». Гэта надзвычай тыповы вобраз жанчыны, якая сумуе аб смерці любімай істоты.

Няма магчымасці ў кароткай заметцы раскажаць пра ўсё, што зрабіў Іван Мікалаевіч Крамской для рускага мастацтва. Савецкія людзі з захапленнем і ўдзячнасцю глядзяць на палотны выдатнага мастака, які здолеў паказаць людзям сваёй эпохі іх уласную душу ў яе высакароднасці і супярэчнасцях. Мы памятаем, што Крамской быў адным з першых барацьбітоў за развіццё крытычнага рэалізму.

Ю. ПУЧЫНСКІ

«Невядомая», 1883 г.

ГУТАРКА, ЯКАЯ НЕ АДБЫЛАСЯ...

ПАСЛЯ працяглай прагулкі мы падымаліся з сынамі да будынка Рускага тэатра. Быў звычайны будзёны вечар. Насустрэч ішла пара, правільней, іх было трое. Па напружаных, ненатуральна выцягнутых руках мужчыны, які асцярожна нес дзіця, па букету кветак не цяжка было здагадацца, што гэта нованароджаны грамадзянін робіць свой першы ўрачысты крок да бацькоўскага дома.

Я спачувальна сачыў за шчаслівым бацькам, успамінаючы сваё нядаўняе мінулае. І хоць я сам тады зрабіў нямала памылак, усё ж успомніць пра той час, поўны клопатаў, мітусні і недасыпання, было прыемна. Хацелася вось так проста падысці да бацькі і раскажаць аб тым, чаму мяне ніхто ў свой час не навучыў.

...Нарэшце я дазваніўся!.. Сын!! Увесь тыдзень у галаве вясёлы сумбур. Віншаванні, «змячванне». Ласкавыя запіскі жонкі, поўныя захаплення і здзіўлення. Дзіця вялікае, моцнае, прагна смоча і нават «пазнае» маму.

Мне вельмі хацелася ўбачыць сына, але... парадкі ў радзільным доме строгія. Нарэшце доўгачаканы дзень надыйшоў. З букетам і пасагам я прыбыў у дакладна вызначаны час. Жаданне ўбачыць сына было такое вялікае, што нават не ўспомніў, што трэба спачатку павіншаваць жонку, уручыць букет кветак і гарача пацалаваць. Усё адбылося не так. Я сунуў букет няньцы, якая вынесла дзіця, і рушыў было ўжо да машыны, як раптам пакрыўджаны голас жонкі прымусіў мяне зразумець мае памылкі.

Дадому ехалі моўчкі, жонка пакусвала губкі, а я збянтэжана штосьці мармытаў у апраўданне. Нарэшце прымірэнне адбылося і ўзаемныя крыўды рассеяліся. Дома адразу ўзнікла мноства клопатаў: куды пакласці, як загарнуць і, самае галоўнае, чым супакойць малое.

Мама, па традыцыі, усяляк пазбягала купляць пасад да нараджэння сына, і ўсё звалілася на мяне. Адсутнасць вопыту выявілася адразу.

Цяпер я з усмешкай успамінаю пра гэта, а тады, прызнаюся, было не да смеху. Аказалася, што я купіў дзве коўдры, шэсць байкавых пялёнак, прыгожы карункавы канверт, атласныя стужкі, скураныя пінеткі, дзве пары панчо, але самага галоўнага не аказалася, не хапала распашонак, падгузнікаў і нават простых баваўняных пялёнак. Усе мае запасы сын «апрацаваў» на працягу дзвюх гадзін. Да раніцы мы пратрымаліся на старых прасцінах і двух ручніках. У гэтую ноч заснуць не ўдалося.

Раніцай я ішоў на работу, абцяжараны доўгім спісам даручэнняў: дастаць тое, купіць гэта... Усё гэта трэба было сыну, мне ж хацелася аднаго: паспаць.

У час работы я часта думаў пра жонку, дом, дзе нас цяпер трое. Уявіў як павінна быць цяжка ёй зараз адной. Наўрад ці чакае мяне дома абед, пацалунак і адпачынак. Хацелася хутчэй скончыць са справамі і накіравацца дадому.

Дома мяне здзівілі парадак і цішыня. Сын спаў, а на сталае, прыкрытым сурвэткай, стаяў абед. Стомленая жонка сустрэла мяне з усмешкай: «Вось і наш тата!» Прыемна і кранаюча прагучэла гэта кароткае слова.

Абедаць давалася аднаму. Сын прагнуўся, мама замітусілася ля калыскі. Уся ўвага пераклучылася на дзіця. Я хутка пaeў, сабраўся ў магазін. Нагружаны прадуктамі неўзабаве вярнуўся. Трэба было сагрэць вады, дапамагчы выкупаць сына. Назіраючы за спрытнымі і далікатнымі рукамі жонкі, якая купала дзіця, я сам неяк заразіўся гэтай заўзятасцю, поўнымі прыгаршчамі пляскаў ваду на дзіця, мітусліва бегаў па пакоі з міскамі і чайнікмі.

Пасля купання сын «павячэраў» і сціх. Уперадзе была ноч. Якой яна будзе? Няўжо зноў бяссонная. А можа нам няма сэнсу абодвум не спаць. Дзеля справядлівасці трэба сказаць, што падобныя думкі прыйшлі толькі на чацвёртую, а можа на пятую ноч. А пакуль мы дружна ўскоквалі пры кожным крыку дзіцяці. Мы насілі малага на руках па чарзе, калыхалі, трэслі, падкідалі, але гэта на яго

мала дзейнічала. Супакойвалася яно звычайна пасля прыкладання да грудзей. І яно, такое маленькае, перамагло нас сваім крыкам.

Наперакор рэкамендацыям, яно дабілася начнога кармлення. Гэта не прыносіла асаблівай карысці малому і, нарэшце, змучыла маці. Ад заўсёднага недасыпання і стомленасці ў яе пачало знікаць малако.

Пра гэта мы даведаліся ў дзіцячай кансультацыі, праверка паказала, што малое дрэнна прыбыло ў вазе, таму што атрымала толькі палавіну неабходнага яму малака.

Занепакоены ўрач падрабязна распытала нас пра ўсё.

— Дык вы ж самі вінаваты, сябры, — сказала ўрач. — Не будзе ў маці добрага сну — не будзе і малака. Уначы да дзіцяці павінен уставаць бацька.

— Бацька?

— Вось іменна бацька. Грудное дзіця ўсё разумее. З першых дзён жыцця дзеці могуць адрозніць маці ад усіх іншых, таму што ад мамы пахне малаком, яе рукі ласкавыя, а скура далікатная. Яна пяшчотна бярэ дзіця ў зручную для кармлення позу. І вось гэта — пах малака, цяпло грудзей, зручнае палажэнне дзіцяці, якое ўначы прагаладалася, лішні раз напамінае пра яду. Калі ж малага на рукі бярэ бацька, то прывычныя пахі адсутнічаюць, ляжаць нязручна. Дзіця разумее, што «кармлення не будзе», а дзве-тры лыжачкі звычайнай кіпячонай вады пераконваюць яго ў гэтым канчаткова. Паіць трэба іменна з лыжачкі — соска вяртае яго да думкі пра яду.

Так я і зрабіў. Цяжка было ўставаць толькі першыя ночы. А потым усё ўвайшло ў сваю каляіну.

Некалькі дзён усё было добра. Але раптам сын пачаў сапіць носікам, кідаць грудзі ў час кармлення, неспакойна спаць. Устрыможаныя, мы зноў паклікалі доктара. Нам было незразумела, як дзіця магло прастудзіцца, яно ж ні разу яшчэ не было на вуліцы, у пакоі не адчынялася фортка.

Доктар спачатку спытала, ці многа было гасцей і як паказвалі ім дзіця. І тут мы таксама былі вінаваты. Ігарок не заставаўся без увагі да пацалункаў родных і блізкіх.

— Хтосьці з іх напэўна «падаравалі» яму інфекцыю, — сказала доктар, — памятайце, што чым менш пацалункаў — тым лепш.

Нам добра папала за душнае паветра ў пакоі, за дым папярсы, за тое, што да гэтага часу Ігарка не выносілі на вуліцу. Спасылкі на тое, што надвор'е не радавала цяплом і сонцам, аказаліся негрунтоўнымі. Доктар загадала штудзённа гуляць з Ігарком.

Клопатаў у мяне прыбавілася. Спачатку я насіў сына на руках. Здавалася б, справа простая: і вага невялікая, і мудрага тут няма нічога. Але варта было патрымаць малое якіх-небудзь дзесяць мінут, як рукі пачыналі зацякаць, а паясніца — ныць. Міжволі пачаў прыглядацца да жанчын з дзецьмі — яны ж носяць малых доўга і не стамляюцца. Аказваецца, уся справа ў тым, як узяць дзіця. Жанчыны вучацца гэтаму ў дзяцінстве, гуляючы ў лялькі, а мы, мужчыны, — пры падобных акалічнасцях. Не трэба сумнявацца ў тым, хто першы параіў жонцы купіць каляску. Цяпер вечарамі і ў нядзельныя дні мы накіроўваемся ў скверык. Ігарок дрэмле ў калясцы, а я — на лаўцы.

Жыццё паступова наладжвалася. Кожны цвёрда ведаў свае абавязкі. Мы перасталі спаць на хаду, з'явіліся першыя хвіліны вольнага часу. Я заўважыў, што сама жонка неяк змянілася: знікла бледнасць, цёмныя кругі пад вачыма і стомлены выгляд. Ды і зразумела: большую частку клопатаў я ўзяў на сябе. Жонка паспакайнена, паспявала ўсё зрабіць па дому, пачала сачыць за сабой. Малака ў яе стала больш, Ігар добра прыбаўляў у вазе. І першая яго радасная ўсмешка была мне ўзнагародай.

Дарагі тата! У гэтай кароткай споведзі нічога не прыдуманна. Усё было так, і калі расказанае хоць крыху табе спатрэбіцца, значыць я не дарэмна траціў час на запіс гэтай магчымай гутаркі з табой!

Г. А. КАЛЮЖЫН,
кандыдат медыцынскіх навук.

Ігнатка і ладкі

Васіль СТУДЗЯНКОЎ

Мал. Э. Гусейнава

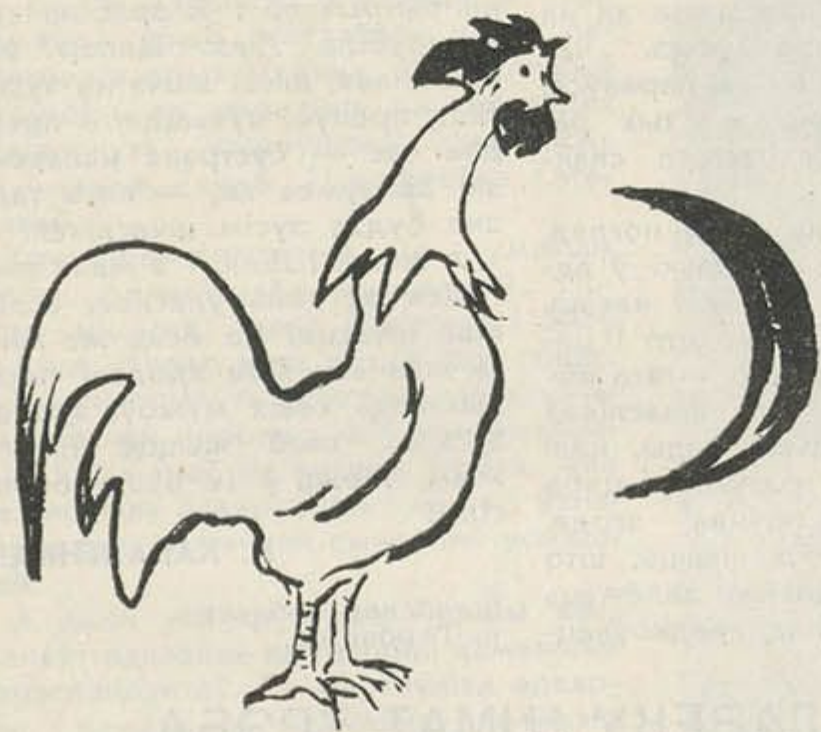
Дожджык пырскаць перастаў,
Вецер хмары разагнаў.

Лезе ў лужыну Ігнатка
І давай гуляць у ладкі

З ясным сонцам.
Плясь ды плясь!
Аж ляціць навокал грязь!

Мокры ўвесь,
Забрудзіў шчокі.
— Пэц-ка-ла! —
Трашчаць сарокі.

Бабка дома:
— У лужу ўпаў!?
— У ладкі з сонцам я гуляў!

Будзільнік

Ноччу певень ну крычаць:
— Ку-ка-рэ-ку!
Досыць спаць!

Я падумаў, што гадзіннік.
Бабка з ложка:
— Вось будзільнік!

Дзед запалкі трэ дарма:
— Шэльма!
Дзвюх гадзін няма!

Павел ШЫБУТ

Загадкі

Графітнае сэрца, а сам ён драўляны.
Усё вам у спытак запіша старанна.
Малюеце ім і будынкі, і кветкі,
Ды мае характар яшчэ ён і гэткі:
Калі па ляноце не рошыш задачу —
Дык двойкай чырвонай уміг ён
адзначаць.

(Аловач)

Калі б'юць яго — не плача,
А заўсёды толькі скача.
Чым мацней па ім ударыш —
Тым вышэй ляціць пад хмары.

(Б'іў)

Па кругу адным ідзе
І уночы, і удзень.
Век не ведае спакою.
Адгадайце, што такое?

(Старонка гадзінніка)

З ім, рабаты, вы знаёмы,
Бо ён ёсць у вашым доме.
Да яго вы кожны ранак
З тварам крочыце заспаным.
Хто з прадметам тым не
ў згодзе —
Дык мурзаты вечна ходзіць.
Ну, а хто сяброўства мае —
Той загадку адгадае.

(Умывальнік)

У сакавіцкім нумары нашага часопіса за гэты год быў змешчан нарыс Раісы Самусенкавай «Вялікае і маленькае шчасце», у якім расказвалася аб лёсе дзвюх маладых жанчын — Ліды Голікавай і Лілі Хітрык. Першая з іх — Ліда — задавальняецца маленькім шчасцем свайго ўласнага гнязда, другая — Ліля — адчувае сябе шчаслівай толькі сярод людзей, толькі з імі.

Нарыс усхваляваў многіх нашых чытачоў, выклікаў шмат водгукаў. Аўтары гэтых задушэўных, шчырых пісьмаў расказваюць аб тым, як яны ўяўляюць сабе шчасце. Большасць з іх сыходзяцца на тым, што шчаслівы можа быць толькі той, хто жыве для людзей і працуе для народа, хто сваё асабістае шчасце не аддзяляе ад вялікага шчасця сваёй Радзімы. Ніжэй мы друкуем некаторыя з атрыманых намі пісьмаў.

БЫЦЬ ЗАЎСЁДЫ З ЛЮДЗЬМІ

Прачытаўшы артыкул «Вялікае і маленькае шчасце», я не магу не выказаць і сваю думку. Гэты расказ пра лёс дзвюх маладых жанчын прымусіў мяне падумаць і аб сваім жыцці.

Калі яшчэ вучылася ў школе, я лічыла вялікім шчасцем быць заўсёды разам з усімі, удзельнічаць ва ўсіх мерапрыемствах, якія праводзіліся там. Пасля заканчэння школы райком камсамола накіраваў мяне на работу ў вёску загадчыцай хаты-чытальні. Былі спачатку і цяжкасці — я ж не мела спецыяльнай адукацыі. Але людзі мне дапамаглі, і справа пайшла на лад. Неўзабаве мяне выбралі сакратаром пярвочнай камсамольскай арганізацыі калгаса «Новае жыццё». Гэты час быў самы шчаслівы ў маім жыцці — бурны, цікавы. Прайшло пяць год.

А далей жыццё маё складалася так: сустрэла друга, выйшла замуж, нарадзілася дзіця. Узначальваць калгасную камсамольскую арганізацыю я ўжо не магла: хатніх спраў прыбавілася, дзіця малое. Але ў грамадскім жыцці ўсё роўна ўдзельнічала і работу не закідала. Хоць і нялёгка было — пакідала грудное дзіця ў суседзяў, недасыпала. Але іншага жыцця я не хацела.

А потым мы з мужам і дзіцем пераехалі ў пасёлак, які адносіцца ўжо да іншага калгаса. Цяпер я не працую па стану здароўя і ад грамадскага жыцця адарвалася. А жыць толькі ў чатырох

сценах свайго дома не магу. Камсамольская ж арганізацыя мясцовага калгаса «Бальшавік», дзе я знаходжуся на ўчоце, забывае пра мяне, нават аб сходах сваіх не паведамляе. Гавораць: «Хіба замужняя будзе хадзіць на сходы?» Так вось год і сяджу дома. Даглядаю дзіця, вяду гаспадарку, чытаю кнігі, выпісваю газеты і часопісы, але без калектыву, людзей вельмі сумую. У гэтым калгасе клуба няма, вольны час моладзі ніхто не арганізоўвае. Вось цяпер, праўда, у мяне радасць: каля нашага дома вялікую плошчу адвялі пад кукурузу і я таксама буду прымаць удзел у яе вырошчванні.

У заключэнне хачу сказаць, што вялікае шчасце — гэта праца на карысць народа, гэта — жыццё ў калектыве, гэта — твой духоўны рост. І, вядома, — добрая сям'я. Калі ўсё гэта ёсць — тваё жыццё прыгожае.

Эля МАЧУЛЬСКАЯ

Браслаўскі раён,
в. Відзе-Лаўчынскія.

Розных спецыялістаў для работы на трыкатажных прадпрыемствах рыхтуюць у школе ФЭН пры віцебскай фабрыцы «КІМ». На здымку: майстар вытворчага навучання Н. А. Варахотка (злева) і навучэнкі Л. Аксютчанка і Д. Цвяцінская на практычных занятках у адным з цэхаў фабрыкі.

Фота П. Азарчанкі.

Чытач працягвае размову...

ВЯЛІКАЕ І МАЛЕНЬКАЕ ШЧАСЦЕ

ЦІ ПРАВА ЛІДА?

Хочацца і мне ўключыцца ў размову аб шчасці, якую ўзняў часопіс. Так, Ліда кажа свайго мужа і згаджаецца з усімі яго поглядамі на жыццё, а таксама з поглядамі свякрухі. Але ж ці надоўга ёй хоціць цярпення і такога кахання, кахання да чалавека, які не хоча яе разумець? Ліда, такая актыўная да замужжа, адмовілася ад усяго і толькі сядзіць дома і чакае мужа. Каб дагэціць мужу і свякрусе, яна адмаўляецца ад усяго прыгожага і цікавага. Ліда жыве як на ланцугу, павінна ўвесь час аглядацца, каб ён не парваўся, каб яна не выйшла з тых рамак, якія ёй акрэсліла свякруха.

А шчасце, на мой погляд, заключаецца не толькі ў адным каханні. Вядома, кахаць чалавека і адчуваць, што і цябе таксама кахаюць, — гэта вялікае шчасце. Але шчаслівая ты будзеш толькі тады, калі каханы будзе разумець цябе і ў вас будзе поўная згода. Калі ж адзін з іх лічыць, што другі павінен цалкам залежаць ад яго волі і падпарадкоўвацца толькі яго поглядам, хаця яны і не заўсёды правільныя, не будзе паміж імі згоды, а значыць — не чакай і шчасця.

Мне думаецца, што Ліда не здолее доўга дагаджаць мужу і свякрусе. Усё роўна каму-небудзь не ўладзіць. А тады ёй, залежнай, не хоціць сілы даказаць сваю правату. І яна ўсё роўна застанеца вінаватай.

Не ведаю, ці правільна я разважаю, але ў мяне было ў жыцці так, як у Ліды, і я не вытрывала. Я зрабіла так, як зрабіла Ліля. Цяпер яна шчаслівая, але... яшчэ не зусім. Ліля працуе, вучыцца, а прыйдзе час — сустрэне чалавека, які зразумее яе, — вось тады яна будзе зусім шчаслівая.

А можа і Ліля, і я мала змагаліся за сваё ўласнае, асабістае шчасце? Бо ёсць жа многа жанчын, якія здолелі пераважаць сваіх мужоў, здолелі зрабіць сваё жыццё прыгожым. Можа ў іх было больш сілы?

Н. КАВАЛЕНКА

Віцебская вобласць,
в. Гарбаціца.

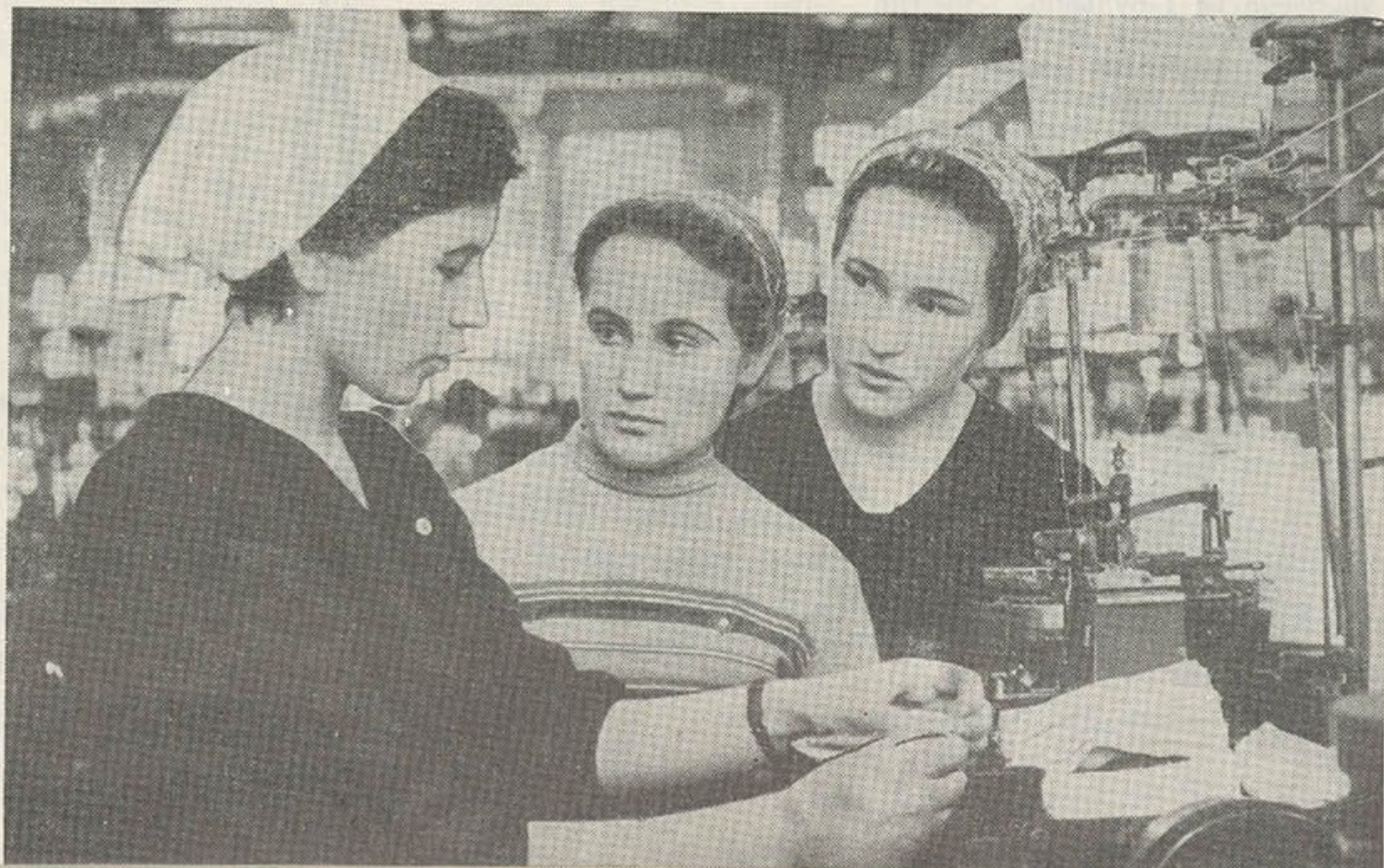
ЧАЛАВЕКУ ШМАТ ТРЭБА

Не, чалавеку нельга задавальняцца маленькім шчасцем. А што ж такое — сапраўднае шчасце? Яго чалавек знаходзіць у працы, калі прыносіць карысць Радзіме. Шчасце — мець верных сяброў, калі адзін за ўсіх, усе за аднаго. І шчасце —

калі ёсць любімы і любячы друг, з якім усё жыццё ідзеш поруч, дзеліш радасці і нягоды, разам з ім гадуеш дзяцей. Вось так я разумею шчасце.

В. ГАЎРЫЛАВА

г. Гомель.

А УТАБІЯГРАФІЯ — кароткі пералік дат і падзей.

На двух аркушыках, вырваных са сшытка, — усё жыццё. А на твары маршчынкі, а ў густых, сабраных у тугі вузел валасах прасвечваецца серабро.

Яна не ведала лёгкіх дарог, не шукала іх. Гады ўвесь час выпрабавалі яе характар. Навучылі не паддавацца гору, навучылі не саромецца слёз радасці.

«Мама! Я люблю цябе, люблю твае рукі, вялікія і ласкавыя, люблю маршчынкі ля тваіх вачэй і серабро ў тваіх валасах. Ніколі не бойся за мяне...» Гэта — да яе, ад курсанта авіяцыйнага вучылішча Юрыя Гагарына. Так маглі напісаць і Валянцін, і Зоя, і Барыс.

Працавітасць, настойлівасць, воля, чалавечнасць, сумленнасць — гэтыя якасці першага ў свеце касманаўта вядомы любому хлопчыку. Атрымаў іх у спадчыну касманаўт ад яе, ад маці. Яна сама такая. І такімі выхавала ўсіх чацвярых сваіх дзяцей. Такія яны і выраслі.

Яе няспешную душэўную гаворку можна слухаць гадзінамі. Перад вачыма паўстаюць эпізоды нялёгкага працоўнага жыцця. І ловіш сябе на думцы: яе сыну прысвечаны цэлыя кнігі, ёй — толькі радкі. А ЁН стаў ІМ не без мацярынскага ўдзелу. У той памятны дзень, неўзабаве пасля паспяховага прызначэння, ЁН паспяшыў супакоіць яе, перадаць па правадах велізарную сыноўнюю ўдзячнасць ёй — маме, Ганне Цімафееўне Гагарынай.

Круціцца пласцінка на гумавым дыску. Аркестр. Апладысменты. Потым цішыня. Голас Левітана. І зноў авацыя. Цяпер ужо яго, Юраў голас. Успамінаюцца тыя ўрачыстыя мінуцы на Краснай плошчы. Ішлі дэманстранты. ЁН махаў ім ветліва рукой. Але не забываў павярнуцца і да яе і ўзнагародзіць удзячнай сыноўняй усмешкай.

А дыск усё круціцца. Першы касманаўт адказвае на пытанні замежных карэспандэнтаў. Ён жартаўліва адварагае дамаганні нашчадкаў нейкага княжаскага роду запісацца да яго ў сваякі.

Круціцца пласцінка — падарунак вялікага рабочага калектыву. У каторы раз... У сям'і жартуюць, што яна пайшла ўжо на трэці віток касмічнага палёту.

Маці слухае сына, заціснуўшы хустку ў мазолістай руцэ.

Бяда прыйшла ў дом за чатыры гады да ракавага дня. Кадравыя рабочыя Пуцілаўскага завода пакалечыўся ля станка і быў звалены. Вялікая сям'я — ён, жонка і пяцёра дзяцей — засталіся без сродкаў. У цяжкую часіну чалавек імкнецца ў родныя месцы. Так і ён.

У сяло Шахматава, што непадалёку ад Гжацка, і пераехаў ён са сваёй сям'ёй. Маленькая Аня бачыла, як сумуе бацька па заводу, чула, як пагаворвае аб рэвалюцыі. Ён чакаў рэвалюцыю, верыў у яе. І памёр у год рэвалюцыі, не паспеўшы дазнацца аб перамозе.

Заўсёды боль прытупляецца. Маці, якая вытрывала да гэтага смерць дзесяці дзяцей, вытрывала і новы ўдар лёсу. Устаяла, але асунулася, учарнела. Цяжкі быў час... Навокал разруха, голод. А мужчына ў доме толькі адзін, і яму ледзь пераваліла за дваццаць. Стаў ён галоўным кармільцам, старэйшы брат Ані. Толькі не надоўга: падкасіла хвароба. Услед за ім пахавалі і маці: колькі магло вытрымаць нават самае моцнае сэрца...

Чацвёра дзяўчынак асталіся адны. Ішлі першыя гады Савецкай улады, дзяржава залечвала раны і ў працы набіралася сіл. У магутным патоку не згубілася і гэтая маленькая сям'я.

Жылі дружна.

Працавалі.

Раслі.

Станавіліся нявестамі.

Адсюль, з Шахматава, і паехала Аня ў сяло Клушына, тое самае Клушына, што вядома цяпер кожнаму. І стала Ганнай Гагарынай. Праз два гады нарадзіўся Валянцін, за ім — Зоя.

Пра Маці можна расказваць бясконца.

М. ГОРКІ.

Маці

— Усё ў парадку, мама.

Юра быў трэці. Нарадзіўся ён ужо ў сям'і калгаснікаў. Сям'я Гагарыных адна з першых уступіла ў калгас, які атрымаў назву «Ударнік». Першыя калгаснікі ведаюць, з якой цяжкасцю наладжвалі работу. Ёй было цяжэй удвая.

Ганна Цімафееўна была ў калгасе на ўсе рукі майстар. Кім толькі ні працавала — і цялятніцай, і даяркай, і свінаркай, і фермай загадвала. Падрасталі дзеці, прыходзілі на дапамогу.

Юра быў любімцам. Калі яго рыхтавалі ў першы клас, Валянцін купіў яму кніжку, Зоя адпрацавала касцюм. Малодшы, Барыс, зайздросна пазіраў на шчасліўчыка.

Паявіліся першыя адзнакі. Толькі давялося надоўга адкласці вучобу. Вайна разарыла калгас. Школу акупанты ператварылі ў казарму. А Гагарыны страцілі свой дом, заняты ненавісным немцам Альбертам, і перабраліся ў зямлянку.

Дзеці застаюцца дзецьмі. Яны крычалі акупантам наўздагон крыўдныя мянушкі, кідалі ў іх каменнямі. Хіба можна забыць, як Альберт падвесіў Барыса за шалік на дрэва! Маці кінулася да сына, але не магла прабіцца, засланіў сына салдат. Бачыла, як ён задыхаецца, і нічога не магла зрабіць. А тут, на шчасце, з'явіўся Юра. Крыкнуў штосьці па-нямецку. Яна не памятае, што, але, мусіць, вельмі крыўднае: немец пагнаўся за ім. А яна схапіла Барыса і кінулася ў зямлянку.

Два дні Юра не прыходзіў у зямлянку. Як непакоілася яна за сына!

Бяда хадзіла побач. Як ні хаваліся старэйшыя дзеці, але фашысты знайшлі іх. Валянціна, якому споўнілася семнаццаць, і пятнаццацігадовую Зою вывезлі ў Германію.

Балела мацярынскае сэрца. Не пазнаць стала ранейшую п'явунню.

Юра пасталеў за гэты час, як мог супакойваў яе. Расказваў пра партызан, сярод якіх, напэўна, знаходзіцца Валянцін і Зоя. Інтуіцыя? Можна інтуіцыя, а можа і мара. Але Валянцін і Зоя сапраўды ўцяклі з лагера.

Вярнуліся яны не хутка. Валянцін закончыў вайну салдатам. І Зоя дэмабілізавалася праз год пасля вайны. Юра ўжо вучыўся ў школе, зноў адкрытай у калгасе. А яна працавала.

Стары, але трывалы дом перавезлі ў Гжацк. Зноў сям'я сабралася разам. Яна і не заўважыла, як выраслі дзеці, як сама стала бабуляй. Мусіла пакінуць работу, каб няньчыць першага ўнука, названага прывычным імем Юра.

А старэйшы Юра вучыўся ў школе. Настаўнікі не маглі нарадавацца на яго. І як цяжка было ўгаварваць яго, лепшага вучня, застацца ў школе да канца. Юру цягнула да іншага. У яго была мара атрымаць спецыяльнасць і ўзняцца ў неба.

Прыязджала да яго ў Маскву ў рамеснае вучылішча. Гаварыла з выхавателем. Той абяцаў: «Скончыць на «выдатна» — пашлём у тэхнікум». Так і сталася.

Адлегласць не можа аслабіць мацярынскую любоў, не здольна парушыць сыноўнюю адданасць. Як ні цяжка было яму ў тэхнікуме, ён не забываў пісаць маці. Тады і даведлася яна ўпершыню, што сын вучыцца ў аэраклубе, што лятае ў небе. Для яе неба было страшнае, для яго — прывабнае.

Ён пісаў сястры і братам: «Беражыце маці, яна ў нас добрая. Другой такой на свеце няма». А не разумеў, што яго палёты непакояць яе больш за ўсе іншыя нягоды.

Юрый — курсант ваеннага вучылішча. Юрый — лётчык-знішчальнік. Юрый — бацька. Як гэта хутка... Не, не хутка. Мінула столькі год!

Яго прыезд у Гжацк заўсёды прыносіў у дом асаблівы

Малюнкi А. Шыбнёва

ПРЫГОЖЫЯ ў нас мясціны. Возера наша, калі разальцеца вясной, затапляе ўсю нізіну, усё наваколле. І з вышыні здаецца — нібы мора.

На мелкаводдзі вясною рыбка гуляе, выскаквае наверх. Шчупакі нерастуюць, аж вада кіпіць.

А летам у нас яшчэ прыгажэй. Зеленына, лугі. Мятай, рамонкам пахне.

Аднойчы паехалі мы раніцай палюбавацца, адпачыць, парыбачыць.

Сустрэлі на беразе аднаго дзядзьку. Накшталт нас. Сядзіць з вудамі, рыбу ловіць.

Пазнаёміліся, разгаварыліся.

— Вось пры такой прыгажосці, — кажа ён, — рыбку ў азёрах кожную вясну губяць. Ды я і сам раней грашыў. Толькі адвучылі мяне.

— А хто?

— Ну што ж, раскажу вам усё па парадку. Бракань-ерстваць прывык я яшчэ з вайны. І кожную вясну, у паводку, на лугах набіваў шчупакоў пудоў да трыццаці.

Аднойчы, васьмь так, паехаў паляваць. Інакш гэта і не назавеш: са стрэльбаю — на шчупака! Месцы ведаю. Да світання набіў рыбі з пуд. Раптам рыбнагляд. Я матор уключыў — ходу. Заехаў у затоку, а там людзі. Сцерагуць. Вось, думаю, уліп. Ад'ехаў далей, гляджу, нікога няма. Толькі жанчына нейкая з хлопчыкам стаіць. Шмыгануў я да іх. Бачу, суседка мая, Фрося. Стаіць і

рукой мне махае: плыві сюды. Пад'ехаў. Рыбку выцягнуў, хачу схваць у канаве, а Фрося і кажа:

— Давай сюды. У мяне будзе. Зойдзеш потым.

— Дзякуй, кажу ёй. Выручыла!

— Добра, добра, пазней разлічымся.

Супакоіўся я, выехаў на возера. Рыбнагляд тут як тут. А я пусты. Спынілі, пасварыліся і паехалі далей. Сонейка ўжо высока ўзнялася, прыгравае, да сну хіліць. Паехаў дадому.

Заходжу да Фросі рыбу забраць. Гляджу, а там бабы. Шапчу ёй: «Адыдзі на хвілінку», а яна мяне да стала цягне.

— Ідзі, кажа, ідзі. Так, бліжэй, бліжэй. Вось, трымай. І дае мне паперу нейкую і пяро.

— Падпішы, кажа.

— Што? — пытаю.

— Што, што? Ты чытай. Пісьменны ж.

Пачаў я чытаць, аж мурашкі па спіне пабеглі.

Акт за браканьерства на мяне склала!

Закрываў я на яе:

— Звар'яцела ты, ці што?

— Не, не звар'яцела. Хопіць, кажа, рыбу вынішчаць. Шмат вас развялося. Усю рыбу павыбівалі. Цяпер мы, бабы, самі сачыць будзем. Паўлітроўкай цяпер не адкупішся. Мы свой, бабскі кантроль стварылі. Падпісвай, кажу, а то з хаты не выпусцім.

Што зробіш! Падпісаў!

А праз месяц судзілі мяне. І трапіў бы ў турму, ды дзякуй, выручылі.

Хто? Ды яны, вядома, бабы. Узялі мяне на парукі. З таго часу перастаў рыбу біць. А на прыгажосць азёрную любавалася езджу.

Вунь як цудоўна! А раней жа нібы і не бачыў. Усё аб

святочны настрой. Вясёлы хлопец Юра. Жылі цесна, хоць і ніколі не спрачаліся. А калі з'яўляўся ён — здаецца, сцены расшырыліся, столь узнялася, святлей зрабілася ў пакоі. За абедам размовы, жарты. Небывалыя часы надышлі. Дзесьці ў нябёсах лётаюць спадарожнікі. Пагаворваюць аб палётах чалавека ў космас.

— Няўжо чалавек паляціць? — асцярожна пытае яна.

— Паляцім, мама. Абавязкова паляцім.

— Паляцім? І ты таксама туды?

Яна засталася ўсё такая ж, мама: хоча, каб сын лятаў ціэй, ніжэй. А не ведае, што ён ужо на шляху да зорак.

Ці не пра тое ўспомніла, калі, забыўшыся на ўсё, бегла да вакзала. Зусім нядаўна была ў яго ў гасцях. Ён збіраўся ў камандзіроўку. Пацалаваў на развітанне: «Не турбуйся, мама. Я хутка вярнуся». Пацалаваў дачушку. Абняў жонку. Што тут асаблівага: так было заўсёды перад палётам. А тут... Суседка прыбегла ўзрушаная: «Цімафееўна, твой — у космасе!..»

Ніколі не думала, што паязды ідуць так марудна. Ехала і плакала. Ведала, што вернецца, а плакала. У Маскве на вакзале дазналася: «Усё ў парадку, прыязмліўся». А яшчэ праз гадзіну пачула па тэлефоне яго вясёлы голас: «Му-сіць, пахвалявалася. Я ж сказаў, ніколі не бойцеся за мяне. Абдымаю. Хутка ўбачымся».

Мінуў год. Слава аваяла імя яе сына. Слава і гонар сям'і. А яна ўсё такая ж. Ніколі не змянілася. Кожную вольную мінуту працуе. Унукі падростаюць у Гжацку і ў

Маскве. Навесткам памагаць трэба. Ды і гаспадарка. Дом дзяржава пабудавала новы, каб жылі бацькі першага ў свеце касманаўта лепей. У доме простая, сціплая мэбля, на сценах памятных фатаграфіяў, партрэт Мікіты Сяргеевіча Хрушчоў. Яна не можа забыць, як па-бацькоўску абняў Мікіта Сяргеевіч яе і ад імя ўсяго народа падзякаваў за сына.

* * *

У бартавы журнал гісторыі навікі ўпісаны красавіцкі палёт карабля-спадарожніка «Усход» і імя бясстрашнага пілота Юрыя Аляксеевіча Гагарына. Яе сын — герой сваёй краіны, дэпутат вярхоўнага органа ўлады. А для яе ён па-ранейшаму Юрачка. І яна па-ранейшаму клапоціцца, каб ён не забыў свечасова паесці і адпачыць.

Нядаўна яна была ў яго ў Маскве. Павячэралі разам, а потым ён пажадаў ёй спакойнай ночы: «Адпачывай, мама. Ты вельмі стомілася». А сам пайшоў у другі пакой і сеў за падручнікі. Вельмі шмат прыходзіцца яму працаваць. Такі характар. «Гэта ж усё ад цябе, мама», — сказаў ён ёй аднойчы. «Няўжо я такая неспакойная?» — падумала тады Ганна Цімафееўна.

Так, неспакойная, працавітая — гэта простая і цудоўная руская жанчына, маці, якіх шмат на нашай роднай зямлі. І колькі б ні было год дзецім, яны заўсёды з удзячнасцю і пашчотнасцю будуць вымаўляць гэтае цудоўнае слова:

— Мама.

г. Гжацк.

А. МАЙСКИ

цягнуў,

як тут.
Сонейка
Паехаў

м бабы.
а стала

трымай.

нішчаць.
пер мы,
не адку-
дпісвай,

ды дзя-

парукі.
ць азёр-

. Усё аб

ка. Дом
першага
я мэбля,
яргеевіча
ку абняў
каваў за

расавіцкі
страшнага
ой сваёй
я я ён
іцца, каб

разам, а
ай, мама.
і сеў за
аць. Такі
н ёй ад-
ла тады

цудоўная
й зямлі.
зьячнасцю
пова:

МАЙСКІ

промысле думаў. Усё аб промысле. Вось яны, бабы! Каб
усюды так узяліся, было б добра.

Ну, давай, зматвай вуды, вары юшку. Больш не бярэ.
Ну, а мне на працу трэба. Я цяпер у жонкі, у Фроські,
у брыгадзе.

Радыкальны сродак

Піў я, браткі мае, моцна. Падвыпіўшы, буяніў і ў мясцо-
вым працвярэзніку меў заўсёды ложак. Спрабаваў кінучь —
ніяк не выходзіць. Цягне. Ды і дружкі-прыяцелі не забы-
ваюць:

— Зойдзем ды зойдзем.

Ну як тут уцяпіш?

Навокал жыццё вясёлае, радаснае, а ты гэтага нічога не
бачыш. Увечары п'яны, а раніцай... Раніцай адна радасць —
агурочнага расольчыку глынуць. Жонка маўчыць, дзеці пла-
чуць. А кінучь гарэлку — сіл няма.

...Аднойчы на свята ўгаварыла мяне жонка пайсці прагу-
ляцца. Апрачаю я модны пінжак, штаны новыя, ну там,
вядома, гальштучак, чаравікі — збіраюся. А жонка кажа:

— Надзень ты старыя штаны. Гразь на вуліцы. Запэцкаеш.

— Ну, гразь, дык гразь.

Пераапрунуўся. У старых яно нават і зручней.

Выйшлі на вуліцу. Сонейка. Ціха. Птушкі чырыкаюць.

— Адкуль ты гэту самую гразь узяла? — пытаю.

— Дык жа ведаю цябе. Знойдзеш гразі і ў чысты дзень, —
адказвае жонка.

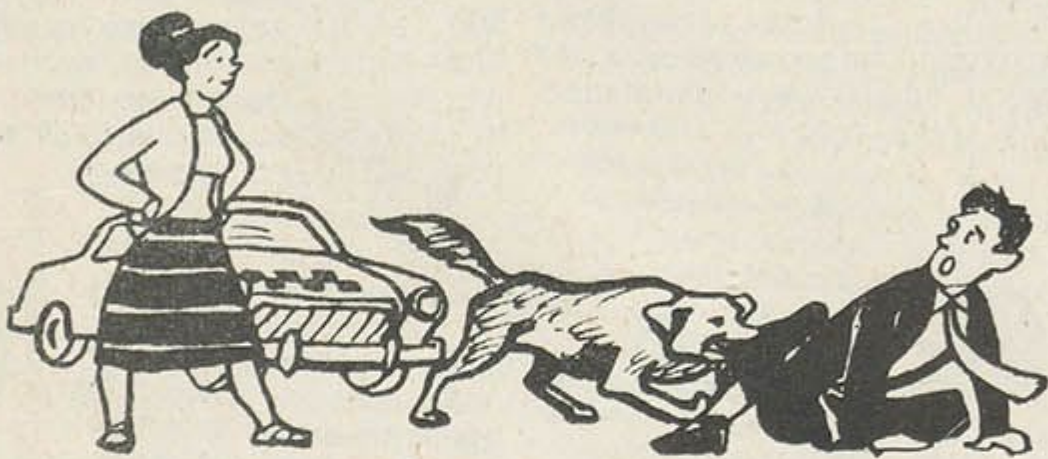
Ну, выходзім са двара, чынна, пад руку, раптам адне-
куль сабака, ды такі вялізны, калматы! Ідзе няспешна,
паважна. Падышоў да нас абнюхаў жонку, нават, здаецца,
хвостом вільнуў. Адварнуўся — і да мяне. Панюхаў мае шта-
ны... ды як рване за лытку! І пабег. Ахнуў я. Сеў на зямлю.
Разам з кавалкам калашыны псіна ледзь не вырваў кавалак
мяса з нагі. Кроў. Шум. Людзі збегліся. А жонка спа-
койна глядзіць на гадзіннік і кажа: «Нічога страшнага.
Зараз таксі падыдзе. У бальніцу завязём. Вылецаць. Цяпер
не такое лечань».

Гляджу, сапраўды мінут праз пяць заязджае на двор
таксі. Шафёр спыніў машыну і пытае: «Гэта каго тут сабака
пакусаў?» «Я... — кажу, — мяне...» — а сам нічога не разумею.
«Вось, думаю, пакуль я гарэлку піў, да чаго тэхніка дайшла!
Цябе сабака ўкусіў, а таксісту вядома!».

Прывезлі мяне ў бальніцу. Доктар перавязку зрабіў, пра
ўсё распытаў і пра сабаку таксама спытаў: «Знаёмы ці не?»

Тут жонка падскочыла: «Не, — кажа, — зусім незнаёмы, ву-
лічны бадззяны сабака».

— Кепскія справы, — развёў рукамі доктар. — Трэба сорак
уколаў ад шалёнасці назначыць і строгі рэжым.

— А як наконт вінца, — пытаю — як яно пры гэтым рэ-
жыме?

— Катэгарычна забараняецца, — тлумачыць доктар. — Пры
парушэнні ашалець можаце.

Засумаваў я. А жонка суцяшае: «Гэта ж толькі на шэсць
месяцаў. А там пі, адпывайся».

Жыццё стала нямілае. Дадому прыходжу злосны. На рабоце
ўсё смяюцца. А дома жонка ўсё пра шалёных расказвае.
«Адзін, — кажа, — васьмь так не вытрываў, выпіў, а потым
сваю жонку разарваў на кавалкі». «Ну, — кажу, — табе гэта не
пагражае. Ты сама каго хочаш з'есці можаеш, і нават з тры-
бухамі».

Трымаюся, цяплю. Ад нуды стаў тэатрам захапляцца.

ПАРАДЫ БАЦЬКАМ

ПРА ЮНАЦКАЕ КАХАННЕ І ДРУЖБУ

У рэдакцыю прыйшло пісьмо ад дзяўчынак-дзева-
цікласніц з вёскі Малая Слабада Мінскай вобласці.

ДАРАГАЯ РЭДАКЦЫЯ!

Мы — вучаніцы 9 класа. Нам вельмі хочацца ведаць, ці можна
дружыць у школе дзяўчынцы і хлопчыку? І якой павінна
быць гэта дружба, дружба савецкіх вучняў, будучых касма-
наўтаў, адкрывальнікаў новых планет, будучых будаўнікоў ка-
мунізма? Многія нашы бацькі забараняюць нам дружыць з
хлопчыкамі, а некаторыя таварышы па школе — смяюцца. Ці
правільна яны робяць?

Просім вас адказаць нам на наша пытанне і параіць, якую
літаратуру можна пачытаць на гэту тэму.

«Хочацца ведаць, ці можна
дружыць у школе дзяўчынцы
і хлопчыку?» Чаму ўзнікла гэта
пытанне ў тых, хто яшчэ вель-
мі нясмела, але ўжо ўвахо-
дзіць у самую залатую пару
чалавечага жыцця — пару
юнацкага цвіцення?

Ззаду засталася бестурбот-
нае дзяцінства, калі свет ясны
і просты, калі ўсё можна пры-
няць на веру, а за падтрымкай
звярнуцца да бясспрэчнага
аўтарытэту дарослых.

Юнацтва ж — гэта неспакой-
ная пара, калі ў душы бунтуе
цэлы акіян пачуццяў, калі ў
галаве — цэлы рой самых
«складаных» пытанняў. Усё хо-
чацца пазнаць, адчуць, выра-
шыць самому.

Пытанне, якое ўзнікае ў
сваім пісьме слабадскія школь-
ніцы, хвалюе многіх у іх узро-
сце.

«Ці магчыма дружба паміж
хлопчыкам і дзяўчынкай?»
«А калі гэта каханне?» І якая
павінна быць дружба? І як па-
вінны адносіцца да яе дарос-
лыя?

Памятаю, некалькі год таму
назад да нас у школу, у 8-ы

клас прыйшла Люся М. Невялі-
кага росту, з прыемным тва-
рам і прыгожымі, крыху сум-
нымі блакітнымі вачыма.

Ціхая і баязлівая, яна тры-
малася асобна, ні з кім з дзяў-
чынак не сябравала, а калі ёй
трэба было звярнуцца да та-
варыша па класу, хлопчыка,
густая чырвань пакрывала яе
твар. Здольная дзяўчынка, яна,
аднак, была мала развіта,
з цяжкасцю звязвала словы
ў прымітыўныя, бедныя фра-
зы.

Гэтая дзяўчынка доўга была
для мяне загадкай. Хто затар-
мазіў яе развіццё? Хто пасеяў
у яе душы гэтую дзіўную ба-
язлівасць? Чаму так няўпэўнена,
з такім напружаннем тры-
маецца яна ў калектыве, не
мае ні сябровак, ні тавары-
шаў?

Адказ на ўсе гэтыя пытанні
я атрымала нечакана. Дапамог
выпадак, смешны, недарэчны
выпадак.

Прышла маці Люсі, шыкоў-
на апранутая, відная «дама»,
крыху ганарыстая і вельмі са-
маўпэўненая.

З прэтэнзіяй задае яна мне

У драмгурток запісаўся. П'яніцу іграў у спектаклі. Апладзіра-
валі добра. Кажуць, вельмі падобны.

Аднойчы на вуліцы старых дружбакоў сустрэў. Брудныя,
апляваныя. Ідуць, узяўшыся пад рукі, людзей штурхаюць.
Убачылі. Цалавацца палезлі. І так мне агідна зрабілася, што
пракляў я гэту самую гарэлку і даў зарок пасля тэрміну не
піць яе.

Спачатку цягнула, а потым за справамі, ды за клопатамі,
ды за інтарэсамі новымі і зусім забыўся на гарэлку. Так
і кіннуў.

Аднойчы, ужо з год мінула, ідзем мы з жонкай па вуліцы.
Раптам насустрач парачка. Ідуць з сабакам велізарным на
прывязі. Штосьці, гляджу, знаёмы сабака. А ён ідзе, ідзе
ды раптам да мяне як кінецца! Я — ходу. Думаю: «Хаця б
не пакусаў яшчэ раз. Ужо вельмі ж уколы балючыя. Жывот
да гэтага часу ные».

А мужчына, я яго потым пазнаў, — шафёр таксі, што мяне
вёз у бальніцу, — глядзіць і смяецца:

— Вось, маўляў, як інстынкт моцна ў сабаку ўеўся.

— Які, пытаю, інстынкт?

Ну, тут і жонка мая прызналася: «Спецыяльна сабаку на
твае штаны дрэсіравалі. Два месяцы вучылі. А потым... Між
іншым, ты, кажа, далей сам ведаеш, што было»...

...Так! Радыкальны, скажу вам, сродак!

пытанне: «Чаму мая дачка мае па літаратуры толькі «тройку»? Няжэ яна няздольная атрымаць лепшую адзнаку?»

Я адказваю, што дзяўчынка мала чытае, не прымае ўдзелу ў спрэчках аднакласнікаў пры абмеркаванні таго ці іншага літаратурнага пытання. Не змагла раскажаць пра пушкінскую Таццяну... Закончыць думку я не паспела. Твар маеі субясідніцы раптам набыў адчужаны і злосны выраз, і яна выпаліла, нарэшце, тое, дзеля чаго з'явілася да мяне: «Вы няправільна выходзіце дзяцей; вы прымушаеце іх разважаць аб каханні, а я сваёй дачцэ забараняю чытаць і гаварыць пра каханне. Рана! Усяму свой час».

Гэтая сустрэча з маці Люсі навяла мяне на сумныя разважанні.

Адкуль будзе развіццё і жыццярэдаснасць у гэтай дзяўчынкі, калі ў 15 год з круга яе чытання старанна выключаны кнігі, дзе «гаворыцца пра каханне», кнігі Пушкіна, Лермантава, Тургенева, Талстога? Як можа дружыць яна з аднакласнікамі, калі ў сяброўскіх адносінах з хлопчыкам яна бачыць забароненае і страшнае — каханне! А калі гэта скалечаная душэўна мацярынскімі капрызамі дзяўчынка пацягнецца іменна да забароненага? Калі яна будзе шукаць кахання там, дзе быць яго не можа? Ніколі яна не пазнае, што такое чыстата рамантычнай юнацкай дружбы, ніколі не зразумее прыгажосці і чароўнасці першага нясмелага пачуцця. І не раз успомніць нядобрым словам сваю руплівую і ўладную маці.

Ці можна дружыць хлопчыку і дзяўчынцы? А хіба можна сабе ўявіць юнацтва без такой дружбы? Калі ж гэтай дружбы няма, цямнянімі і аднастайнымі здаюцца жыццёвыя фарбы нават у самыя раннія юнацкія гады.

Але якая павінна быць гэтая дружба? Нашы рабаты бачаць сябе будучымі адкрывальнікамі планет, будаўнікамі камунізма, ім хочацца будаваць свае адносіны па прынцыпах самай высокай чалавечай маралі: «Чалавек чалавеку друг, таварыш і брат».

Яны ўжо ведаюць пра цудоўную юнацкую дружбу маладагвардзейцаў і мараць іменна аб такой дружбе. А адносіны паміж маладагвардзейцамі былі такімі светлымі і чыстымі! Як беражліва ахоўвалі яны адзін аднаго ад рэзкага, грубага слова, ад цынічнай насмешкі. Колькі пры гэтым у іх было кранаючай, чулай увагі адзін да аднаго!

Іменна такую дружбу мы павінны лічыць узорам і выходзіць у нашых юнакоў і дзяўчат такія ж уважлівыя, чу-

лыя, чыстыя і прыгожыя адносіны адзін да аднаго.

Нездарма ніякія катаванні, ніякія фізічныя і маральныя пакуты не маглі прымусіць маладагвардзейцаў выдаць лютаму ворагу таварышаў. Большасць з іх гераічна загінула, і ніхто ў фашысцкім засценку не стаў здраднікам.

У канцы мінулага года ў адным з нумараў «Літаратурнай газеты» быў надрукаваны артыкул беларускага пісьменніка Янкі Брыля «Што пішуць пра цябе, каханне» (пра аповесць Аксёнава «Зорны білет»). У кожным радку гэтага цудоўнага артыкула — вялікая чалавечая трывога. Сапраўды, хіба ж такімі павінны быць адносіны паміж юнакамі і дзяўчатамі ў 17 год, як яны паказваюцца ў апавесці Аксёнава?

Зусім іншае ўражанне пакідае фільм «А калі гэта каханне?», які нядаўна абышоў нашы экраны.

Юнак і дзяўчына, дзесяцікласнікі, пакахалі адзін аднаго светлым, чыстым каханнем. Але ў іх адносіны, такія простыя, натуральныя, скромныя, урываюцца дарослыя: суседзі, бацькі, некаторыя настаўнікі. Маладыя людзі падвяргаюцца зневажальным допытам, грубым насмешкам, прамым і ўскосным здзекам. І жыццё, якое было такім бязвоглым, ператварылася для Ксені і Барыса ў пакуту. Ім нанесены цяжкія душэўныя раны, якія наўрад ці могуць быць залечаны.

А магло ж быць зусім інакш, калі б дарослыя беражліва, уважліва адносіліся да дзяцей, калі б выклікалі ў іх адкрытасць, тактычна перасцерагалі ад няправільнага кроку, падтрымалі светлае, добрае ў адносінах моладзі. Неабходна дарослым не злоўжываць сваімі правамі, а чулымі, уважлівымі адносінамі, добрай пародай, сяброўскай спагадай прыходзіць на дапамогу дзецям.

Самае прыгожае ў жыцці чалавека — гэта чыстая, бескарыслівая дружба. Тым, хто хоча па-сапраўднаму дружыць, трэба напаміць цудоўныя словы рускага пісьменніка Ганчарова. «Калі ты не можаш прама, адкрыта, нават рэзка сказаць сябру ўсё, што ты думаеш пра яго, пра яго ўчынкі, або выслухаць ад яго такую ж праўду аб сабе, значыць, вы не верыце па-сапраўднаму адзін аднаму, не разумеце і не паважаеце адзін аднаго».

І нам, дарослым, неабходна разумець, што мы абавязаны прывіваць нашым дзецям уменне па-сапраўднаму, па прынцыпах камуністычнай маралі прыгожа дружыць і чыста, свята кахаць.

Н. ЛУР'Е,
настаўніца сярэдняй школы № 2 г. Мінска.

АБ ТЫМ, АБ СІМ...

Фруктова-ягадны кісель будзе смачнейшы і захаве сваю афарбоўку, калі дадаць дробачку лімоннай кіслаты, разведзенай у халоднай гатаванай вадзе.

Каб у кампозе лепей захаваліся вітаміны, трэба фрукты і ягады сыпаць у крыху падкислены лімоннай кіслатой сіроп пры бурным кіпенні. У кіслыя плады лімонную кіслату дадаваць не трэба.

Смак кампоту палепшыцца, калі ў яго пакласці цэдру лімона або апельсіна.

Каб цёрты хрэн не пацямнеў, яго, здрабніўшы, трэба адразу заліць раствором воцату.

Падсмажаная гародніна (рэпчатая цыбуля, морква, пятаўка) надае булёну прыгожую афарбоўку, палепшае смак і пах яго.

Гародніну, за выключэннем цвятной капусты, не трывайце ў вадзе, у якой яна варылася, бо яна зробіцца нясмачная і вадзяністая. Зварыўшы, адцадзіце вадку праз друшляк.

Цеста, у якое дабаўлены сода і кіслата, доўга мясіць нельга, бо вуглякіслы газ, што ўтварыўся ў ім, хутка выпараецца; цеста робіцца цвёрдае і пры выпяканні не падываецца.

Калі хочаце зварыць на пліце смачную кашу, трэба, калі яна добра загусе, паставіць пасуду з кашай у гарачую вадку, накрыць накрывкай і даварыць да гатоўнасці.

Разагравваючы празрысты булён, не закрывайце шчыльна пасуду.

ЯК ПРАСАВАЦЬ СУКЕНКІ З ПАНАКСАМІТУ

Панаксаміт прасуюць з левага боку. Трэба скласці правы бок з правым бокам (тады ворс з аднаго боку ўвойдзе ў ворс другога), пакласці рэч або тканіну на мяккую гладкую паверхню і прасаваць. Можна прасаваць навісу. Для гэтага прымацоўваюць тканіну або сукенку да чаго-небудзь устойлівага (да стала, прасавальнай дошкі і да т. п.), нацягваюць і прасуюць.

Сукенкі з цёмнага шоўку або тафты доўга захоўваюць свой прыгожы бляск, калі іх паласкаць пасля мыцця ў цёплай вадзе з соллю (250 гр. солі на 8—10 л вады).

Сукенкі з набіўнага шоўку захоўваюць яркасць фарбаў, калі іх паласкаць у халоднай вадзе з соллю (тая ж прапарцыя).

Гумавыя плашчы не пераносяць нафталіну, карабаццяца.

Кулінарыя

САЛАТЫ І ЗАКУСКІ З ГАРОДНІНЫ

Салаты прыгатаўляюць перад падачай на стол.

Зялёнае лісце салаты, пятрушкі, кропу і зялёную цыбулю перабраць і пакласці на паўгадзіны ў халодную ваду, каб яны набылі свежы выгляд. Затым прамыць іх у 2—3 водах, працадзіць на друшляк і даць сцячы вадзе. Вялікае лісце салаты падзяліць на некалькі частак, выразаючы цвёрдыя часткі сцябла.

Свежыя агуркі вымыць, нажаўцельны або горкія ачысціць.

Памідоры павінны быць чырвонымі і цвёрдымі.

У радыскі адразаць лісце, нарэзаць яе кружочкамі.

Бульбу, буракі, моркву зварыць неаббранымі. Даць ім астыць, абабраць і нарэзаць лустачкамі або квадрацікамі.

Салаты атрымліваюцца смачнымі, калі неаббраную бульбу або моркву адварваюць у невялікай колькасці вады.

Запраўляюць іх соусам і ўпрыгожваюць зяленівам пятрушкі, кропу, лісцем салаты перад падачай на стол.

СУП СА СВЕЖЫХ ГРЫБОЎ

600 г свежых грыбоў, 1 цыбуліна, $\frac{2}{3}$ шклянкі смятаны, 10 гарошын перцу, 1 лаўровы ліст, 10 бульбін, $1\frac{1}{2}$ лыжкі масла, зялёнае пятрушкі або кропу, 3 літры вады, соль.

Свежыя грыбы перабраць, добра прамыць у некалькіх водах, вялікія нарэзаць, заліць халоднай вадой і варыць. Калі грыбы крыху паварацца, дадаць падсмажаную на масле цыбулю, перац, лаўровы ліст, нарэзаную бульбу і варыць, пакуль бульба не зробіцца мяккай.

У суп са свежых грыбоў з бульбай пры жаданні можна

дадаць крыху макарону або мучных клёцак.

Пры падачы на стол дадаць нарэзанае зялёнае пятрушкі і заправіць смятанай.

КІСЕЛЬ З РЭВЕНЮ

0,5 кг нарэзаных кавалачкамі чаранкоў рэвеню заліць 0,5 л вады, пракіпяціць 5—7 мінут, працёрці праз сита, затым у пюрэ дадаць цукар (па смаку, па жаданню — ванільн, цэдру, лімон або карыцу). Развесці ў халоднай вадзе 2—3 ст. лыжкі крухмалу і, памешваючы, уліць у працёртую масу, нагрэць да кіпення і астудзіць.

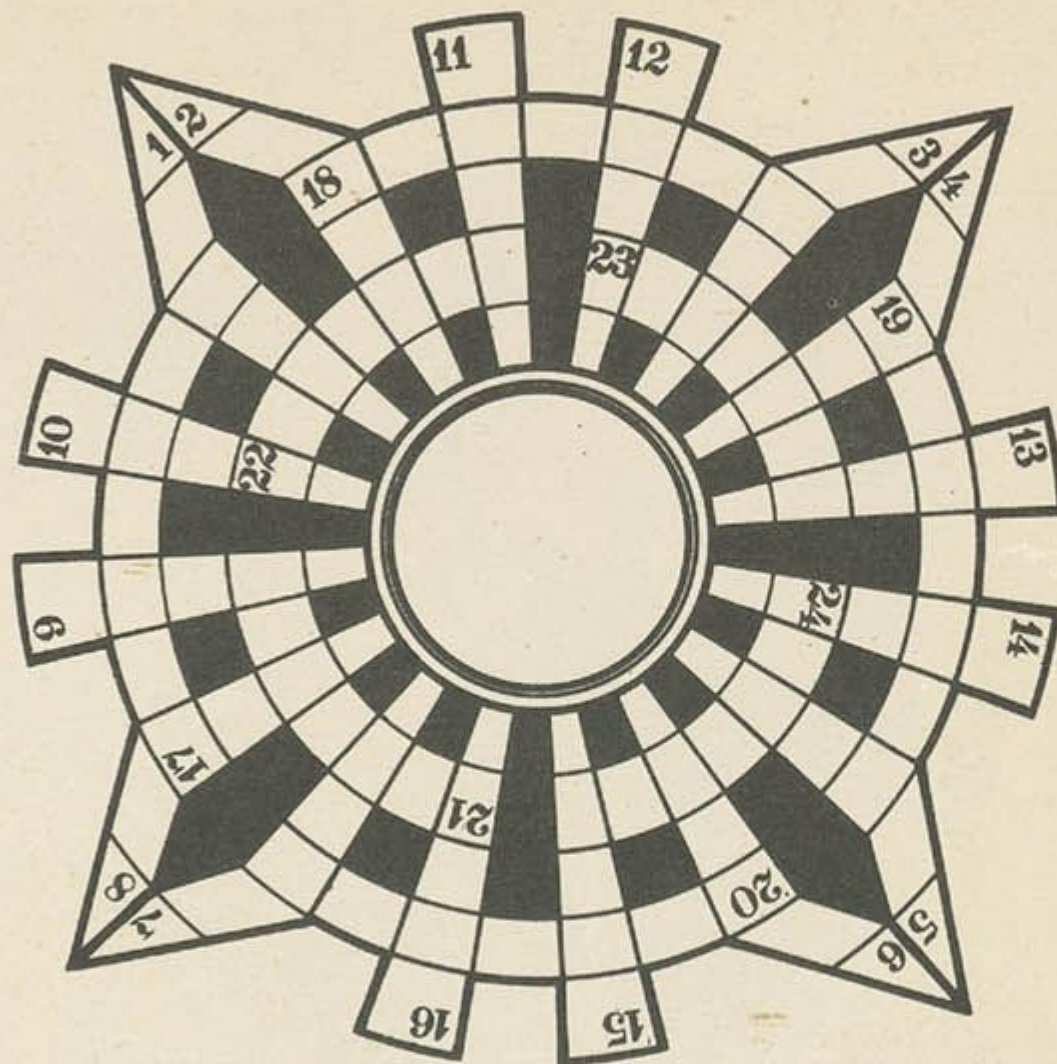
БУЛКА СІБІРСКАЯ ДА ЧАЮ

У малако, падагрэтае да тэмпературы 30°, дадаюць муку, яйкі, цукар, маргарын, дрожджы і размешваюць да аднароднай масы (густой смятаны). Замешанае цеста ставяць для броджэння ў цёплае месца. Цеста нельга мяшаць або ўстрасаць. Калі цеста павялічыцца ў аб'ёме ў 3—4 разы, яго асцярожна перакладаюць для выпечкі ў форму, змазаную тлушчам і пасыпаную роўным слоём мукі, даюць падняцца і пасля гэтага выцякаюць. Выпечаную булку пасыпаюць цукровай пудрай.

Прадукты: мукі 500 грамаў, малака 300 г, цукру 150 г, ванільнага цукру 0,5 г, маргарыну 200 г, 2 яйкі, дрожджы 60 грамаў.

СУХАРЫ ПЯСОЧНЫЯ

Бяруць 5 шклянак мукі, 2 шклянкі цукру, 1 шклянку растопленага маргарыну, 1 шклянку смятаны, 2 яйкі, крыху разынак, соды, ванільнага цукру. Усё гэта замешваюць і раскочваюць на батоны, шырынёй 5 см, разразаюць на асобныя кавалачкі таўшчынёй 1 см, кладуць на бляху і выпякаюць. Выпечаныя астуджаныя сухарыкі добра падаць да халоднага малака або да чаю.

КРАСВОРД

Па радыяльных лініях (ад занумараванай клеткі да цэнтра):
1. Класік літоўскай літаратуры. 2. Гатунак вінаграду.
3. Персанаж з трылогіі Я. Коласа «На ростанях». 4. Раман Новікава-Прыбоя. 5. Імя старэйшага сына дзеда Стукача з трылогіі «На ростанях». 6. Месца, дзе жыў Я. Колас у першыя гады пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.
7. Персанаж з рамана К. Чорнага «Бацькаўшчына». 8. Бела-рускі кампазітар. 9. Вялікі рускі мастак. 10. Кветка. 11. Герой аднаго з твораў Я. Коласа. 12. Наступленне. 13. Персанаж з паэмы Я. Коласа «Сымон-музыка». 14. Герой паэмы А. Куляшова «Сцяг брыгады». 15. Аповесць Элізы Ажэшка. 16. Малдаўскі народны танец.
Па акружнасці:
17. Рускі кампазітар. 18. Балет А. Хачатурана. 19. Заснавальнік друкарскай справы на Беларусі. 20. Кароткі і трапны сказ. 21. Вядомая карціна І. Рэпіна. 22. Апавяшчэнне з мэтай стварэння шырокай вядомасці. 23. Венгерскі кампазітар. 24. Музычны інструмент.

МОДЫ

1. Касцюм з тонкай шэрці або шчытнага шоўку. Жакет без каўняра і засцежкі; краі падкрэслены строчкай; падкладка з той жа набіўнай тканіны, што і блузка. Спідніца раскошаная, трохшоўная, без бакавых швоў. Блузка з гальштукам і ўстаўнымі рукавамі. Рэкамендуемыя размеры 46—50.
2. Сукенка з жакетам. Жакет з цэльнакроенымі рукавамі, спераду крыху прыталены высокімі вытачкамі; спінка прамая; каўнер выкраен з падбартамі. Сукенка адкрытая, адразная ніжэй таліі, крыху прылягаючая. Спідніца раскошаная ў бакавых швах. Рэкамендуемыя размеры 46—52.
3. Аднабортнае двухбаковае паліто і шапачка з набіўнай і гладкай баваўнянай тканіны. Устаўныя рукавы адкладзены ў выглядзе манжэтаў. У бакавых швах глыбокія аднабаковыя складкі. Размеры любыя.
4. Сукенка-халацік адразная па таліі; кішэня вялікая, накладная.
5. Сукенка з набіўнага шоўку або бавоўны, адразная па таліі. Ліф мяккі, рукавы ўстаўныя; каўнер — касы шалік — свабодна завязваецца. Спідніца прамая, па крою, умеранай шырыні. Рэкамендуемыя размеры 46—50.
6. Прамая адразная па таліі сукенка з шоўку. Ліф злёгку задрапіраваны; рукавы ўстаўныя. Спідніца прамая, спераду лёгкая драпіроўка. Пояс завязваецца бантам. Размеры любыя.
7. Пясочнік з набіўнага паркалю, спераду цэльнакроены, ззаду адразны па таліі. Паясок на гумцы. Шлейкі выкраены са спінкай. Рэкамендуемыя размеры 24—30.
7а. Камбінаваны бавоўняны касцюмчык. Сарочка набіўная, прамой формы, з устаўнымі рукавамі. Штонікі з гладкай тканіны; на шлейках. Рэкамендуемыя размеры 24—30.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 08999.

Журнал «Работница и крестьянка» на белорусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии

Падпісана да друку 30/V 1962 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка.
Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 199 459. Зак. 290.

23621

Moly

